

5

Máj 2012
Ročník 20

ODBORNÝ
BANKOVÝ
ČASOPIS

BILITACE

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Strieborná zberateľská minca Majster Pavol z Levoče

Ing. Dagmar Flaché
Národná banka Slovenska

Na pripomenutie Majstra Pavla z Levoče, najznámejšieho umelca neskorkej gotiky na Slovensku a jedného z najvýznamnejších stredoeurópskych rezbárov, pripravila Národná banka Slovenska v máji tohto roku vydanie striebornej zberateľskej mince.

Minca realizovaná podľa návrhu Márie Poldaufovej

Dielo Majstra Pavla z Levoče je obdivuhodné kvalitou i rozsahom a zaraďuje sa medzi najhodnotnejšie stredoveké pamiatky na území Slovenska. Vo svojej tvorbe nadviazal na tradície neskorogotického sochárstva. Na začiatku 16. storočia vytvoril v spišských a šarišských mestách množstvo oltárov. Aj za hranicami Slovenska ho preslávil hlavný oltár vo farskom Kostole sv. Jakuba v Levoči (približne 1508 – 1514). V tomto kráľovskom meste sa usadil a stál na čele početnej dielne. Po dokončení hlavného oltára vytvoril ešte niekoľko bočných oltárov – napr. Oltár sv. Anny, Oltár sv. Jána Krstiteľa a Jána Evanjelistu, Skupinu Narodenia Pána a ďalšie. Aj tieto diela prispeli k tomu, že mesto Levoča bolo zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Krídlové oltáre z jeho dielne možno tiež obdivovať v kostoloch v Sabínovej, Bardejove, Lipanoch a v Banskej Bystrici.

Oltáre sa vyznačujú monumentálnymi rozmermi. Sochy zväčša zahaľujú honosné pozlátené plášte, ktorých riasenie nechalo vyniknúť dokonalému rezbárskemu majstrovstvu. Tváre Madony a Krista sú idealizované, najčastejšie ich lemujú kučeravé vlasy. Postavy svätcov, najmä v scénach Poslednej večere (Levoča, Spišská Sobota) však už preukazujú snahu o istú individualizáciu. V ich

tvárach cítiť emocionálny náboj a výraz tváří je rozmanitejší. Viaceré postavy, najmä krucifixy v Bardejove, Kežmarku, Spišskej Novej Vsi a Spišských Vlachoch, prezrádzajú aj neobvyklú znalosť anatómie. Tým do umenia Majstra Pavla preniká renesancia. Navyše, na jeho oltároch sa po roku 1520 vo väčšej miere začínajú uplatňovať aj ornamenty známe z talianskeho renesančného umenia.

Náprík veľkému počtu sôch či celých oltárov pripisovaných Majstrovi Pavlovi, nevieme veľa o umelcovej osobnosti. Nepoznáme dátum jeho narodenia ani smrti a nie je známa ani jeho podoba. O jeho živote sa zachovalo len málo potvrdných informácií aj preto, lebo fond levočského archívu v roku 1550 vyhorel pri rozsiahlom požiari.

Národná banka Slovenska vyhlásila na výtvarný návrh mince v júni 2011 verejnú anonymnú súťaž. Šestnásť autorov do nej predložilo dvadsaťjeden výtvarných prác. Komisia guvernéra NBS na posudzovanie výtvarných návrhov slovenských európskych mincí ich hodnotila v septembri 2011. Jej odbornými poradcami boli Ing. arch. Viera Dvořáková, zástupkyňa Pamiatkového úradu Slovenskej republiky, a Dr. Dušan Buran, zástupca Slovenskej národnej galérie.

(Pokračovanie na 3. str. obálky)

Strieborná zberateľská minca

Majster Pavol z Levoče

(Pokračovanie z 2. str. obálky)

1. cena Mária Poldaufová

2. cena Štefan Novotný

Na realizáciu mince bol schválený výtvarný návrh Márie Poldaufovej, ktorý v súťaži získal prvú cenu. Komisia ocenila, že na návrhu sú uplatnené motívy z najznámejších diel Majstra Pavla – Panna Mária zo súsošia Narodenia z takzvaného Czákyovského oltára farského Kostola sv. Jakuba v Levoči na averze a apoštol z predely hlavného oltára v tom istom kostole na reverze. Figuratívne motívy sú na pozadí gotického oblúka a sú obohatené o ornamentálne prvky z oltárov Pavlovej dielne. Komisia tiež pozitívne hodnotila vyváženosť averzu a reverzu a kompozíciu zohľadňujúcu razbu mince vo vyhotovení proof.

Druhá cena bola udelená Štefanovi Novotnému. Komisiu oslovila snaha autora o zaradenie použitých motívov do širšieho kontextu diela Majstra Pavla. Na averz si zvolil zobrazenie interiéru Kostola sv. Jakuba v Levoči s náznakom hlavného oltára a detail Madony zo skrine hlavného oltára. Na reverze je motív z Poslednej večere z predely hlavného oltára doplnený imaginárnym portrétom Majstra Pavla. Obidve strany akcentujú štýlové prvky neskorogotického sochárstva na Slovensku. Tretia cena nebola v súťaži udelená.

Minca je zaradená do „Európskeho strieborného programu“ (European Silver Programme), v rámci ktorého viaceré členské krajiny Európskej únie vydávajú od roku 2004 každoročne strieborné mince so spoločnou tematikou. Jeho cieľom je propagovať historické a kultúrne hodnoty zúčastnených krajín a podnietiť medzinárodný záujem o zbieranie tematických kolekcii európskych mincí. V roku 2012 je program tematicky zameraný na výtvarných umelcov – maliarov a sochárov. Zjednocujúcim prvkom na minciach je spoločné logo predstavujúce európsku hviezdu a znak eura. Na slovenskej minci je logo umiestnené na averze pri jej ľavom okraji.

Strieborná zberateľská minca v nominálnej hodnote 10 eur má priemer 34 mm a hmotnosť 18 g. Bola vyrazená zo striebra s rýdzosťou 900/1000 v Mincovni Kremnica. Na hrane je uvedený nápis do hĺbky „OD GOTIKY K RENESANCIÍ“. Vyrazených bolo 7 400 kusov mincí v bežnom vyhotovení a 11 870 kusov mincí v proof vyhotovení.

Foto: Ing. Štefan Fröhlich

BIATEC
Odborný bankový časopis
Máj 2012

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Redakčná rada:
doc. Ing. Jozef Makúch, PhD. (predseda)
Ing. Viliam Ostrožlík, MBA (podpredseda)
Mgr. Júlia Čillíková
Ing. Juraj Jánošík
Ing. Renáta Konečná
PhDr. Jana Kováčová
Mgr. Martin Šuster, PhD.

Redakcia:
Ing. Alica Polónyiová
tel.: 02/5787 2153
e-mail: alica.polonyiova@nbs.sk

Adresa redakcie:
NBS, redakcia BIATEC
Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava
fax: 02/5787 1128
e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 10-krát do roka
Cena výtlačku pre predplatiteľov: 2 €
Ročné predplatné: 20 €
Poštovné hradí predplatiteľ.

**Objednávky na predplatné v SR
a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:**
VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,
Pribinova 21, 819 46 Bratislava
tel.: 02/5728 0368, fax: 02/5728 0148
e-mail: expedicia@versusprint.sk
Termín odovzdania rukopisov: 16. 5. 2012
Dátum vydania: 28. 5. 2012
Evidenčné číslo: EV 2817/08
ISSN 1335 – 0900

Grafický návrh: Bedrich Schreiber
Typo & lito: AEPRESS, s.r.o.
Tlač: DOLIS, s.r.o.

Časopis je dostupný v elektronickej
forme na internetovej stránke
Národnej banky Slovenska:
<http://www.nbs.sk>

Niektoré príspevky môžu byť publikované
v inom ako slovenskom jazyku. Anotácie
príspevkov v anglickom jazyku sú uvedené
na poslednej strane časopisu.

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek
reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti
a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej
formy nie sú povolené bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vydavateľa.

BANKOVÝ SEKTOR

Vývoj bankového sektora v roku 2011 2
(Marek Ličák)

MAKROEKONOMICKÉ OTÁZKY

Slovenská ekonomika v roku 2011.
Makropohľad na vývoj v jej reálnom sektore 7
(Ing. Ján Haluška, PhD.)
Prínosy a náklady vstupu Slovenska do menovej únie.
Kvantitatívne vyhodnotenie 11
(Juraj Zeman)
Prístup k finančným zdrojom ako kľúčová bariéra rozvoja
malých a stredných podnikov. Vplyv finančnej medzery na rast
a vývoj malých a stredných podnikov – 2. časť 13
(Ing. Katarína Belanová, PhD.)

FALŠOVANIE PEŇAZÍ

Niekoľko poznámok k falšovaniu peňazí 17
(Ing. Dušan Rojek, RNDr. Gabriel Schlosser)
Falšovanie mincí na konci stredoveku
(s dôrazom na Spiš a Gemer) 22
(Marián Soják)

POSTREHY – PODNETY

Pridaná hodnota vzdelania a vzdelávania 26
(Peter Szovics)
Súťaž Generácia € má za sebou úspešný prvý ročník.
Národné kolo vyhral tím z Gymnázia Jura Hronca v Bratislave 28
(Ľubomíra Schlosserová)

INFORMÁCIE

Ponuka podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS, n. o.,
na jún 2012 6
Európska centrálna banka podporila v rámci svojej charitatívnej
iniciatívy aj slovenský projekt Nadácie HELP Načúvaj srdcom 31

ENGLISH SUMMARY 32

Vývoj bankového sektora v roku 2011¹

Marek Ličák
Národná banka Slovenska

Vývoj v bankovom sektore v roku 2011 bol v znamení dvoch odlišných polrokov. Kým v prvom polroku pokračovali viaceré pozitívne trendy ešte z konca roka 2010, v druhom polroku zaznamenali banky viaceré negatívne tendencie. Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim vývoj v druhom polroku 2011 bol externý vývoj, a to najmä dlhová kríza v eurozóne. Banky to pocítili priamo prostredníctvom svojich dlhopisových portfólií, ale aj nepriamo, nárastom neistoty v reálnej ekonomike. Spomalili sa prírastky úverov z bánk domácnostiam a podnikom. Banky tiež zaznamenali viaceré negatívne trendy v ziskovosti. Z pohľadu stability sektora je dôležité, že bankový sektor vykazoval naďalej silnú kapitálovú a likvidnú pozíciu.

¹ Príspevok vychádza z Analýzy slovenského finančného sektora za rok 2011, viac informácií na http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Analýzy/AnalýzaSFS2011.pdf.

VPLYV EXTERNÉHO VÝVOJA NA DOMÁCI BANKOVÝ SEKTOR V ROKU 2011

Bankový sektor na Slovensku bol v priebehu roka 2011 ovplyvnený viacerými faktormi. Vo väčšine prípadov išlo o pomerne nové a špecifické trendy, ktoré prichádzali prevažne z externého prostredia. Nielen bankový sektor, ale aj ostatné sektory domáceho finančného sektora zaznamenali najmä v druhom polroku 2011 pokles aktív alebo výrazné spomalenie rastu. Spomalovala sa aj tvorba ziskovosti.

Situácia sa začala pre domáci finančný sektor vrátane slovenských bánk meniť najmä od druhého polroka 2011. V tomto období sa stupňovali negatívne trendy najmä v eurozóne. Vývoj bol ovplyvnený kombináciou troch dominantných rizík – dlhovou krízou štátov, spomaľovaním, resp. poklesom ekonomického rastu a stabilitou bankových sektorov v jednotlivých krajinách. Každé z uvedených rizík rozdielnou mierou vplývalo aj na finančný sektor na Slovensku.

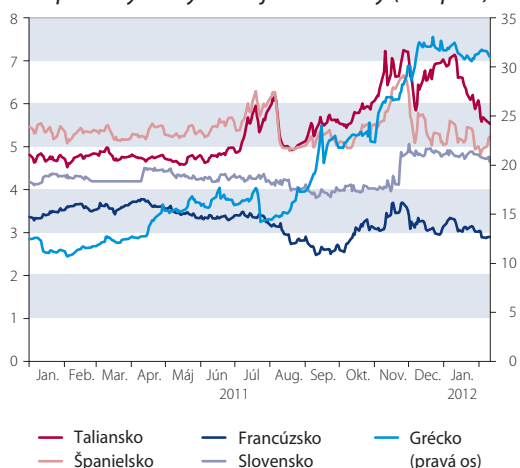
Výrazný vplyv na dianie v eurozóne mala dlhová kríza štátov, najmä v podobe rozšírenia na takmer

všetky štáty eurozóny. Najmä v druhom polroku 2011 sa vystupňoval jej systémový charakter. V priebehu roka 2011 kríza v eurozóne prešla niekoľkými fázami, ktoré sa navonok odzrkadľovali v dianí na finančných trhoch a neskôr už aj v reálnej ekonomike. Obdobia zvýšeného stresu sa striedali s obdobiami relatívneho pokoja. Celkový trend však jednoznačne vypovedal o zväčšujúcej sa škále problémov.

Dlhová kríza sa pomerne výrazne prejavovala aj na medzibankovom trhu v eurozóne. Dôvera medzi bankami bola kvôli neistote týkajúcej sa veľkosti a skutočného rozloženia rizík narušená. V druhom polroku 2011 banky z krajín najviac zasiahnutých krízou takmer úplne stratili prístup k zdrojom z medzibankového trhu. Veľký počet bánk zostal odkázaný na získavanie likvidity z ECB.

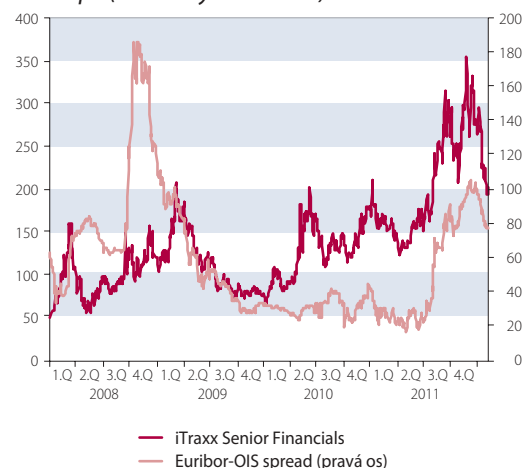
Makroekonomický vývoj v eurozóne bol ovplyvnený viacerými negatívnymi trendmi, keď počas väčšiny mesiacov sa hospodársky rast eurozóny spomaloval. V závere roka 2011 dokonca došlo k medzištvrtročnému prepadu v objeme pro-

Graf 1 Výnosy do splatnosti 10-ročných štátnych dlhopisov vybraných krajín eurozóny (v % p. a.)

Zdroj: Bloomberg.

Graf 2 Ukazovatele neistoty v bankovom sektore v Európe (v základných bodoch)

Zdroj: Bloomberg, www.euribor.org.

dukcie tovarov a služieb. V poslednom štvrtroku sa citeľne znížil aj odbyt do zahraničia. Domáci dopyt súkromného sektora napredoval iba veľmi pomalým tempom, čo platí obzvlášť o konečnej spotrebe domácností. Negatívny vplyv na ekonomický rast mala aj fiškálna konsolidácia. Dôležitým faktorom vplyvujúcim na ekonomický rast v eurozóne je opatrnosť subjektov reálnej ekonomiky, teda podnikov a domácností pri zvyšovaní tempa spotreby a investícií. Je to prirodzená reakcia na prevládajúcu neistotu v dôsledku dlhovej krízy.

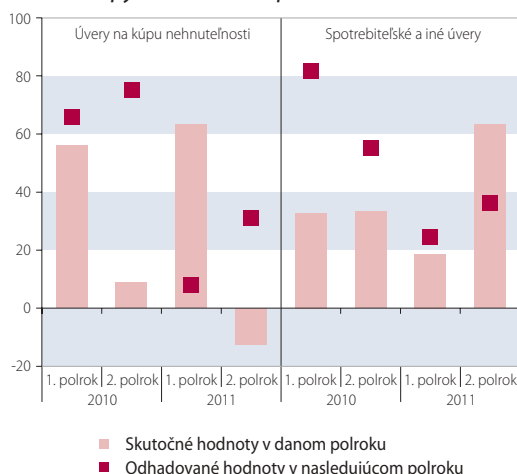
Upokojenie situácie na finančných trhoch nastalo až po protikrizových krokoch ECB. Koncom roka 2011 sa ECB rozhodla ponúknuť bankám prostriedky so splatnosťou troch rokov za existujúcu základnú úrokovú sadzbu 1 %. Toto opatrenie sa ukázalo ako kľúčové z hľadiska odvrátenia finančného kolapsu v Európe a prinieslo na trhy určité upokojenie. Viedlo to prakticky k eliminácii rizika bankrotu v sektore z dôvodu nelikvidity, keďže banky si boli takto schopné v predstihu zabezpečiť zdroje na pokrytie emisií splatných v priebehu celého roka. Na druhej strane je potrebné pripomenúť, že táto neštandardná operácia ECB nerieši súčasné fundamentálne problémy v eurozóne. Vytvára len určitý priestor na ich riešenie. V prvom rade je potrebná zmena v modeli fungovania európskych bánk. Najmä vysoká závislosť od financovania na finančných trhoch a nízky podiel stabilných zdrojov robí banky výrazne citlivými na negatívne trendy. Môžeme preto očakávať proces tzv. deleveragingu, ktorý sa bude prejavovať poklesom úverov.

ÚVERY A VKLADY DOMÁCNOSTÍ

Vývoj v externom prostredí do veľkej miery určoval trendy v domácom bankovom sektore. Zlepšovanie ekonomickej situácie a obdobie nízkych úrokových sadzieb sa podpísali pod pomerne silný rast nových úverov v prvom polroku 2011. V druhej polovici roka úvery síce naďalej rástli, ale tempo rastu sa už citeľne spomalilo. Prejavilo sa to najmä pri úveroch na nehnuteľnosti, ktoré sú hlavnou zložkou úverov poskytovaných retailu. Tento vývoj bol ovplyvnený viacerými faktormi. Bolo to najmä zníženie dopytu po úveroch na strane klientov. Viacero bánk zaznamenalo menší záujem klientov o nové úvery v porovnaní s prvým polrokom 2011. Dopyt bol ovplyvnený poklesom dôvery domácností súvisiacej s ďalším vývojom ich finančnej pozície. V druhom polroku 2011 zaznamenali zhoršenie takmer všetky zložky spotrebiteľskej dôvery. Pod slabšiu úroveň úverovania v druhom polroku 2011 sa mohlo podpísať aj nadmerné vyčerpanie dopytových kapacít v druhom štvrtroku 2011, keď sa klienti snažili využiť výhodné úrokové sadzby na refinancovanie svojich úverov.

Dôležitým faktorom vplyvujúcim na rast úverov je trh nehnuteľností na bývanie. Vývoj na tomto trhu ovplyvňoval trh úverov viacerými spôsobmi. Pokles cien nehnuteľností znižoval dopyt po nových úveroch, keď domácnosti v očakávaní ďalšieho poklesu cien odkladali kúpu nehnuteľ-

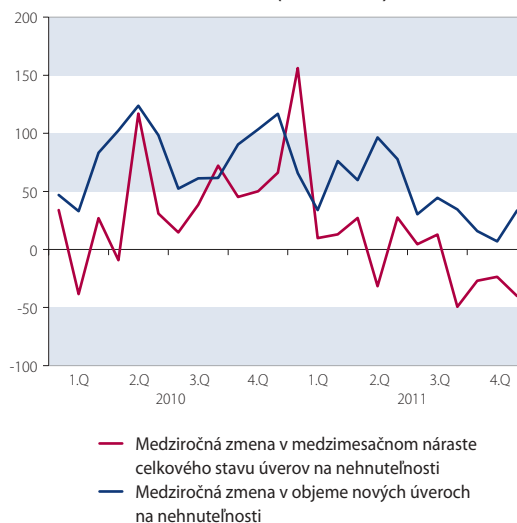
Graf 3 Dopyt domácností po úveroch

Zdroj: NBS, dotazník o vývoji na trhu úverov.

Poznámka: Údaje sú v čistých percentuálnych podieloch. Kladné hodnoty znamenajú nárast dopytu. Zmeny vyjadrujú subjektívny pohľad bánk.

Graf 4 Medziročná zmena stavu úverov a nových úverov na nehnuteľnosti (v mil. EUR)

Zdroj: NBS.

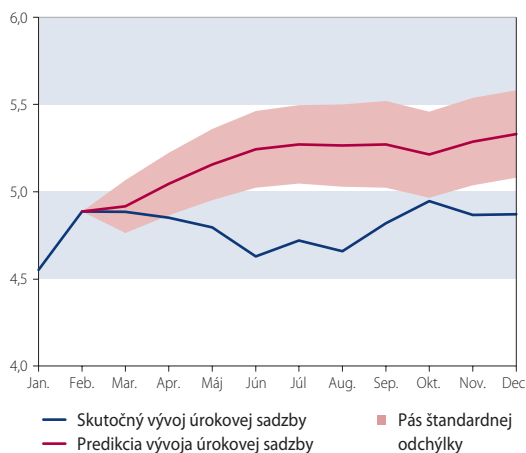
ností. Pokles cien nehnuteľností zároveň mohol ovplyvňovať aj správanie vybraných bánk, ktoré v dôsledku poklesu cien zvyšovali pomer úverov k hodnote zabezpečenia (tzv. LTV) v snahe zabezpečiť si rastúci objem poskytnutých úverov.

Výrazný vplyv na objem poskytnutých úverov má vývoj úrokových sadzieb na nové úvery na bývanie. V prvom polroku 2011 môžeme hovoriť skôr o poklese sadzieb, najmä v júni. Následne sadzby rástli a v poslednom štvrtroku sa stabilizovali. Sadzby boli do veľkej miere ovplyvňované konkurenčným bojom medzi bankami. Konkurencia sa prejavovala najmä pri úrokových sadzbách s fixáciou do piatich rokov. Sadzby na nové úvery sa pohybovali na relatívne nízkych úrovniach, napriek rastu medzibankových sadzieb vo väčšine mesiacov prvého polroka a sadzieb na štátne dlhopisy v poslednom štvrtroku 2011.

1 Predikcia vývoja úrokovej sadzby vychádza z makroekonomického modelu. Viac podrobností v článku Klacso, J.: Analýza úrokových sadzieb na retailové úvery na nehnuteľnosti s fixáciou do jedného roka. In Biatec 2010, č. 8. Bratislava, 2010.

Graf 5 Vývoj skutočnej a modelovanej¹ sadzby na úvery na nehnuteľnosti s viazanosťou od 2 do 5 rokov (v %)

Zdroj: NBS, vlastné výpočty.

Výrazný rast zaznamenali v roku 2011 spotrebiteľské úvery, pričom v poslednom polroku sa nárast objemu úverov v absolútnych číslach dostal na úroveň roka 2008. Je dôležité poznamenať, že rast objemu spotrebiteľských úverov bol koncentrovaný len vo vybraných bankách, pričom spotrebiteľské úvery mohli mať charakter úverov na bývanie.

Takmer tretinový medziročný rast zaznamenali aj vklady domácností v bankách. Podobne ako pri úveroch, aj v tomto segmente bol zaznamenaný pomerne silný konkurenčný tlak. Celkovo možno zvýšenú konkurenciu pri termínovaných vkladoch interpretovať v kontexte snahy bánk stabilizovať si zdrojovú časť bilancie. Na prelome prvého a druhého polroka 2011 výraznejšie zosilneli snahy bánk o presadenie sa z dôvodu zvýšenej miery redemácií podielových listov vo fondoch kolektívneho investovania.

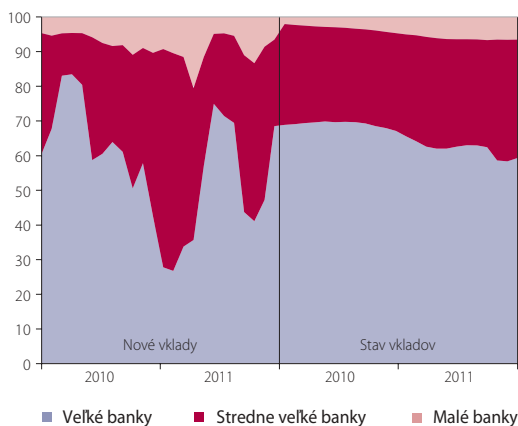
Konkurenčný boj medzi bankami sa prejavil na výrazných zmenách v trhových podieloch bánk. Konkurencia sa väčšinou prejavovala zo strany stredných a menších bánk.

ÚVERY PODNIKOM

Úvery podnikovému sektoru v roku 2011 rástli. Podobne ako pri domácnostiach, aj tu banky zaznamenali spomalenie rastu v druhej polovici roka 2011 (6,5 % v decembri oproti 7,6 % v júni). Pozitívne možno hodnotiť fakt, že úverová aktivita bola viac vyvážená, čo sa prejavilo na rovnomernejšom rozložení toku úverov do jednotlivých odvetví. Zároveň sa na financovaní podnikov podieľal aj väčší počet bánk. Trhové podiely sa v druhej polovici roka 2011 výrazne nemenili.

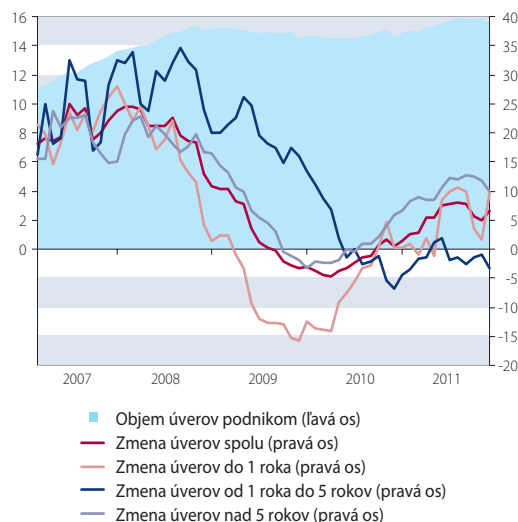
Spríšňovanie úverových štandardov bánk na nové úvery podnikom, ktoré sme zaznamenávali už od roku 2009, sa začiatkom roka 2011 zastavilo. V druhej polovici roka 2011 banky štandardy opäť spríšňovali. Dôvodom boli čiastočne vnútorné obmedzenia v konkrétnych bankách, ale najmä celkové vnímanie rizika. Väčšina bánk zároveň

Graf 6 Podiely skupín bánk na nových termínovaných vkladoch a na celkovom objeme termínovaných vkladov s dlhodobou viazanosťou (v %)

Zdroj: NBS.

Graf 7 Úvery podnikovému sektoru

Zdroj: NBS.

Poznámka: Údaje na ľavej osi sú v mld. EUR. Pravá os vyjadruje medziročné zmeny v percentách.

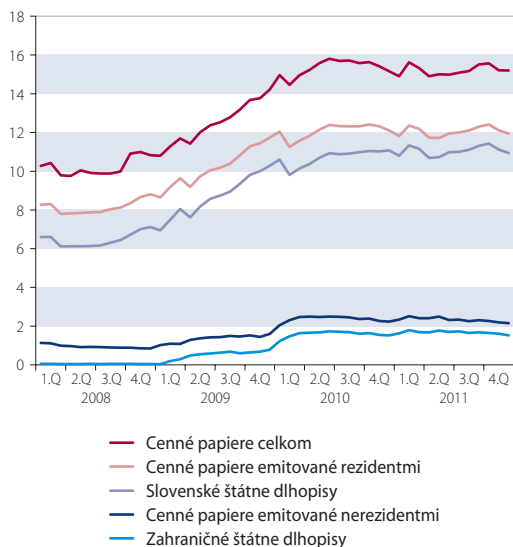
očakáva spríšňovanie štandardov v prvej polovici roka 2012.

INVESTÍCIE DO CENNÝCH PAPIEROV

Bankový sektor nezaznamenal v priebehu roka 2011 výrazne zmeny pri investíciách do cenných papierov. Tie tvorili ku koncu roka 2011 stále pomerne významnú časť aktív – približne štvrtinu celkových aktív bankového sektora. Dominantnú pozíciu mali domáce štátne cenné papiere. Zahraničné dlhopisy boli koncentrované iba vo vybraných bankách. V rámci tejto skupiny zohrávali významnejšiu úlohu cenné papiere emitované v Poľsku, Grécku, Maďarsku a Írsku. Ani jedna skupina dlhopisov týchto krajín však nemá podiel na celkovom nominálnom objeme dlhových cenných papierov vyšší ako 3,5 %.

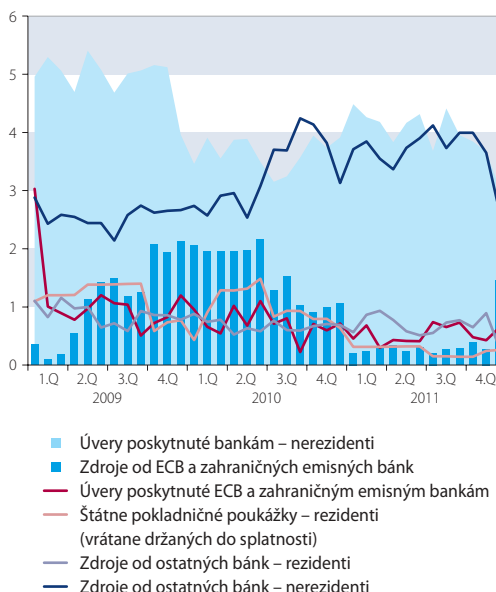

Graf 8 Vývoj objemu portfólia cenných papierov (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

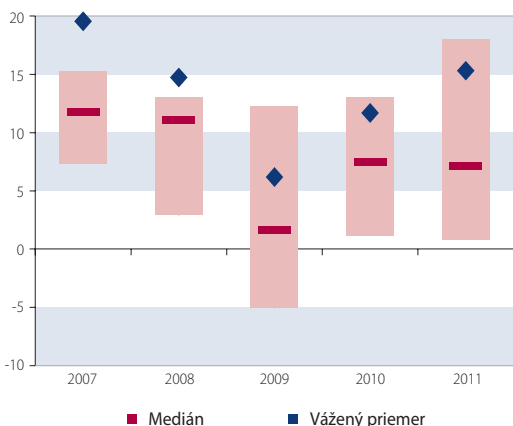
Graf 9 Vybrané položky medzibankových aktív a pasív (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

Poznámka: V grafe sú znázornené objemy, ktoré banky vykazovali v jednotlivých kategóriách ku koncu jednotlivých mesiacov.

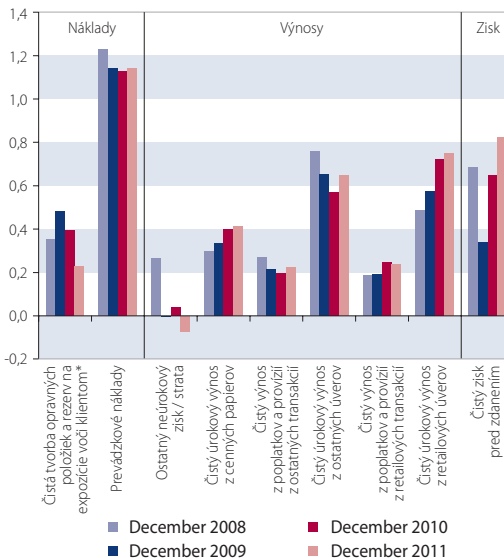
Graf 10 Rozloženie ukazovateľa rentability kapitálu (ROE) (v %)

Zdroj: NBS.

Poznámka: Stĺpce zobrazujú rozpätie medzi horným a dolným kvartilom.

Graf 11 Vybrané položky ziskovosti bankového sektora (v mld. EUR)

Zdroj: NBS.

* Čistá tvorba opravných položiek a rezerv zahŕňa aj čisté príjmy z postúpenia pohľadávok voči klientom, nezahŕňa však náklady na tvorbu opravných položiek na cenné papiere (tie sú zahrnuté v rámci ostatných neúrokových príjmov, resp. strát).

OPERÁCIE DOMÁCIH BÁNK NA MEDZIBANKOVOM TRHU

V oblasti medzibankových operácií domácich bánk boli zaznamenané výraznejšie zmeny najmä na konci roka 2011. Na konci decembra 2011 niekoľko bánk využilo možnosť zúčastniť sa jednak na trojročných dlhodobějších refinančných operáciách ECB (ďalej 3-ročné LTRO) a na dolárových refinančných operáciách s ECB. Zdroje z 3-ročných LTRO boli použité prevažne na splatenie medzibankových vkladov a vkladov od nerezidentov. To sa zároveň prejavilo na poklese objemu medzibankových operácií s domácimi aj zahraničnými bankami. Celkovo platí, že banky použili

dlhodobé zdroje od ECB najmä na zabezpečenie stabilných, nízko úročených zdrojov a taktiež na zlepšenie likvidnej pozície.

ZISKOVOSŤ BANKOVÉHO SEKTORA

Rok 2011 bol z pohľadu ziskovosti bánk pomerne priaznivý. Celkový čistý zisk sektora bol na konci roka 2011 na úrovni 674 mil. €, čo predstavuje

medziročný nárast 34 %. Časť zisku však súvisela s jednorazovým mimoriadnym vplyvom v niektorých bankách. Bez zohľadnenia tohto vplyvu by medziročný nárast dosiahol 25 %. Podobne ako v minulých rokoch sa na raste ziskovosti podieľali primárne veľké banky.

Rast ziskovosti v roku 2011 bol ovplyvnený viacerými faktormi. Pozitívny vplyv mal najmä pokles tvorby opravných položiek na úvery klientom a nárast úrokových výnosov z podnikového sektora. Úrokové príjmy z domácností, jeden z hlavných zdrojov rastu ziskovosti bánk v predošlých rokoch, rástli pomalšie. Dôvodom bol už spomínaný nárast konkurencie a pokles úrokových marží v tomto sektore. Negatívny vplyv na celkový zisk sektora mali najmä straty z precenenia dlhopisov v portfóliách bánk.

Spomínaný pokles nákladov na tvorbu opravných položiek bol spojený najmä s poklesom prírastkov zlyhaných úverov v prvom polroku 2011. V druhom polroku tvorba opravných položiek opäť stúpala. Existovali rozdiely aj medzi bankami, keď nižšie náklady na kreditné riziko zaznamenali najmä väčšie banky. V porovnaní s minulými rokmi zaznamenal bankový sektor aj vysoké náklady na tvorbu opravných položiek na dlhopisy v portfóliu nástrojov držaných do splatnosti.

KAPITÁLOVÁ POZÍCIA BANKOVÉHO SEKTORA

Celková kapitálová primeranosť bankového sektora, ktorá odráža schopnosť čeliť neočakávaným rizikám, sa v priebehu roka 2011 zvyšovala. Len v priebehu posledného štvrtroka stúpala z 12,7% na 13,4% (priemer za bankový sektor vážený objemom rizikovo vážených aktív). Stúpala aj priemerná hodnota ukazovateľa primeranosti základných vlastných zdrojov (Tier I ratio) z 11,5% na 12,4%.

Kapitálová primeranosť rástla najmä v druhom polroku. Dôvodom bol najmä pokles požiadavky na vlastné zdroje (zníženie rizikovo vážených aktív) a tiež nárast vlastných zdrojov. Pokles požiadavky na vlastné zdroje zaznamenali predovšetkým väčšie banky v dôsledku poklesu požiadavky na krytie kreditného rizika v retailovom portfóliu. Samotný rast objemu vlastných zdrojov súvisel predovšetkým s nárastom základnej kapitálovej zložky – kapitálu Tier I. Tento nárast bol však koncentrovaný iba v menšom počte bánk.

Za pozornosť stojí vývoj v poslednom štvrtroku 2011. Najmä v novembri bola kapitálová primeranosť niektorých bánk negatívne ovplyvnená poklesom hodnoty štátnych dlhopisov väčšiny štátov eurozóny v portfóliu na predaj. Vplyv zmeny oceňovacích rozdielov v tomto portfóliu na objem vlastných zdrojov predstavoval pokles o 104 mil. €. Väčšina bánk, ktoré v novembri zaznamenali tento dopad, nevykázala v decembri výraznejšiu korekciu.

INFORMÁCIE

Ponuka podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS, n. o., na jún 2012

Názov vzdelávacieho podujatia	Dátum konania
Certified Anti Money Laundering Specialist Master Class	4. – 6. 6. 2012
Obozretná regulácia bánk v EÚ a Bazilej III	5. – 6. 6. 2012
Konfliktmanažment a emocionálna inteligencia	5. – 6. 6. 2012
Back office	6. 6. 2012
Platobné systémy v SR po zavedení eura	8. 6. 2012
Practical Legal English	8. 6. 2012
Performance Management/Riadenie výkonnosti v banke – od stratégie k individuálnej výkonnosti a motivácií	12. 6. 2012
Motivačný systém a riadenie výkonnosti	12. 6. 2012
ZBP – 5. Faktoring	12. 6. 2012
IAS/IFRS a ich využitie v praxi I	12. – 13. 6. 2012
IAS/IFRS a ich využitie v praxi II	14. 6. 2012
Školenie APS RBUZ – prístup cez server LN	14. 6. 2012
Etiketa a základy spoločenského protokolu II	15. 6. 2012
OFV – stredný a vyšší stupeň	19. – 20. 6. 2012
Komunikácia so zahraničným partnerom v anglickom jazyku	20. – 22. 6. 2012
Skúška sprostredkovateľov – vyšší stupeň	21. 6. 2012
Vybavovanie reklamácií a sťažností	26. – 27. 6. 2012

Slovenská ekonomika v roku 2011

Makropohľad na vývoj v jej reálnom sektore

Ing. Ján Haluška, PhD.

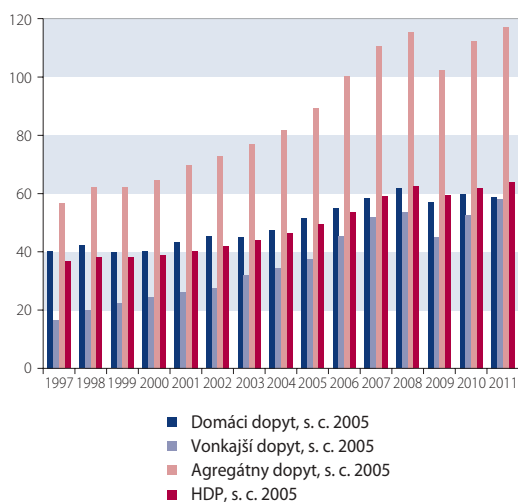
INFOSTAT – Inštitút informatiky a štatistiky, Bratislava

Podľa revidovaných údajov, ktoré Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR) zverejnil začiatkom marca tohto roku, vzrástol reálny HDP v roku 2011 o 3,3 %, čo je o 0,9 percentuálneho bodu (p. b.) menej ako v roku 2010. K spomaleniu rastu výkonnosti slovenskej ekonomiky došlo vplyvom vonkajších aj vnútorných faktorov. Z vonkajších faktorov to bola najmä dlhová kríza a s ňou súvisiaci pomalší ekonomický rast v eurozóne (vrátane Nemecka) a v Českej republike, rozhodujúcim vnútorným faktorom bola konsolidácia verejných financií. Napriek spomaleniu rastu sa výkonnosť hospodárstva ako celku dostala v minulom roku už nad predkrízovú úroveň z roku 2008 a prekročila ju o 2,4 %. Odpoveď na otázku, prečo k návratu na predkrízovú úroveň nedošlo skôr, ale až s odstupom troch rokov, si vyžaduje analyzovať vývoj agregátneho dopytu¹, pretože je rozhodujúcim determinantom výkonnosti hospodárstva.

AGREGÁTNY DOPYT A JEHO ŠTRUKTÚRA

Až do príchodu hospodárskej krízy v roku 2009 sa agregátny dopyt aj výkonnosť hospodárstva (meraná tvorbou reálneho HDP) vyznačovali rastúcim trendom, pričom dynamika ich rastu bola vysoká. Agregátny dopyt sa totiž v rokoch 1998 až 2008 zvyšoval v priemere o 6,7 % ročne, reálny HDP v priemere o 5,0 % ročne. Výrazne nadpriemerné prírastky však dosiahli obidva tieto ukazovatele v rokoch 2005 až 2007, teda tesne po vstupe SR do EÚ. Najmä vďaka tomu bola úroveň agregátneho dopytu, ako aj tvorby reálneho HDP v roku 2008 podstatne vyššia (o 100 % v prípade agregátneho dopytu a o 70 % v prípade reálneho HDP) ako v roku 1997 (graf 1).

Graf 1 Agregátny dopyt verus výkonnosť hospodárstva (v mld. EUR)

Zdroj: ŠÚ SR.

Rast agregátneho dopytu a tým aj rast tvorby reálneho HDP pramenil zo zvyšujúceho sa domáceho aj vonkajšieho dopytu. Dynamika rastu celkového vývozu však bola v rokoch 1998 až 2008 oproti dynamike rastu domáceho dopytu omnoho (až rádo) vyššia. V dôsledku toho stúpol objem celkového vývozu v roku 2008 až na trojnásobok jeho úrovne z roku 1997, zatiaľ čo domáci dopyt bol vyšší len o tretinu. V štruktúre agregátneho dopytu preto podiel vonkajšieho dopytu postupne narastal (z približne 30 % v roku 1997 na približne 46 % v roku 2008), podiel domáceho dopytu naopak klesal (z približne 70 % na približne 54 %) (graf 2).

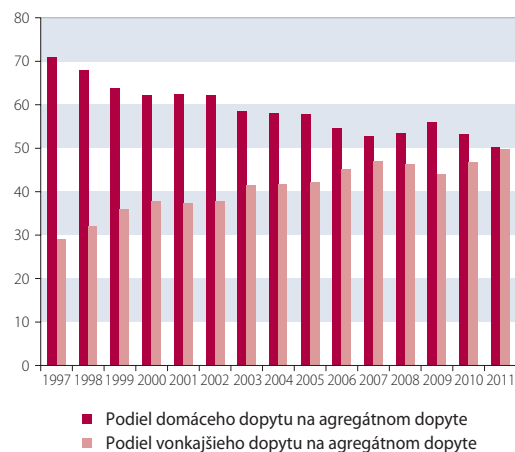
Z grafu 3 vyplýva, že v roku 1997 bolo možné tvorbou reálneho HDP (teda domácimi zdrojmi) pokryť zhruba dve tretiny agregátneho dopytu. Zvyšnú časť agregátneho dopytu (zhruba jednu tretinu) pokryli zdroje z dovozu. Avšak tým, že rast tvorby domácich zdrojov bol v rokoch 1998 až 2008 nižší ako rast agregátneho dopytu (v priemere o 1,7 p. b. ročne), boli domáce zdroje schopné pokryť relatívne stále menšiu a menšiu časť agregátneho dopytu. Naopak, relatívne postupne väčšiu a väčšiu časť agregátneho dopytu bolo potrebné pokryť zdrojmi z dovozu. Podiel domácich zdrojov na krytí agregátneho dopytu sa tým znížil z približne 66 % v roku 1997 na približne 55 % v roku 2008, podiel zdrojov z dovozu sa naopak zvýšil z približne 34 % na približne 45 %.

Vplyv globálnej hospodárskej krízy v roku 2009 spôsobil zlom v dlhodobom trende vývoja agregátneho dopytu. Jeho úroveň sa oproti roku 2008 znížila o vyše 11 %, vplyvom čoho došlo aj k zlomu v dlhodobom trende vývoja výkonnosti hospodárstva, ktorá sa na medziročnej báze znížila o 4,9 %. Dvojciferný pokles agregátneho dopytu v roku 2009 ide najmä na vrub prepadu celkové-

¹ Agregátny dopyt predstavuje súčet domáceho dopytu a vonkajšieho dopytu. Domáci dopyt zahŕňa konečnú spotrebu domácností (spotrebiteľský dopyt), konečnú spotrebu verejnej správy (dopyt verejného sektora), tvorbu hrubého fixného kapitálu (investičný dopyt) a zmenu stavu zásob. Vonkajší dopyt je reprezentovaný celkovým vývozom, teda objemom vývozu tovarov a služieb.

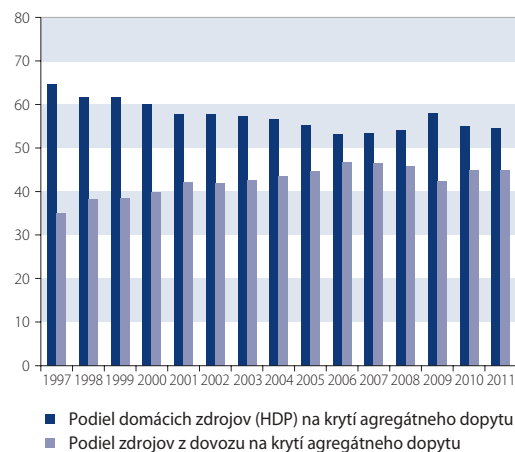

Graf 2 Agregátny dopyt a jeho štruktúra (v %)

Zdroj: ŠÚ SR.

Graf 3 Zdroje krytia agregátneho dopytu (v %)

Zdroj: ŠÚ SR.

2 Pokles domáceho dopytu bol spôsobený prepadom investičného dopytu zhruba o 20 % oproti roku 2008, ktorý súvisel najmä s poklesom prílevu PZI, čo je typický sprievodný jav hospodárskej krízy. Spotrebiteľský dopyt totiž viac-menej stagnoval a dopyt verejnej správy pokles domáceho dopytu zmiernil, pretože vzrástol o vyše 6 %. Veľmi silný impulz na pokles domáceho dopytu však vzišiel aj z poklesu stavu zásob v hospodárstve.

3 Vplyvom spomalenia rastu agregátneho dopytu došlo zároveň k spomaleniu rastu celkovej produkcie (z 8,7 % na 5,1 %) a hrubej pridanej hodnoty (zo 4,2 % na 3,0 %). Skutočnosť, že zmiernenie rastu bolo v prípade reálneho HDP menšie ako v prípade hrubej pridanej hodnoty súvisí s vývojom tzv. čistých daní z produktov, pretože ich rast sa naopak zrýchlil. Výraznou mierou k tomu prispel ich dvojciferný nárast takmer o 13 % vo 4. štvrtroku 2011, ktorý vznikol najmä vďaka vyššiemu výnosu DPH. Ide však o jednorazový efekt, pretože sa viaže k uvedeniu rýchlostnej cesty R1 (financovanej cez PPP projekty) do prevádzky.

ho vývozu (zhruba o 16 %), ale nemalou mierou k nemu prispel aj pokles domáceho dopytu (o vyše 7 %)².

Zlom, ktorý v roku 2009 nastal v dlhodobom trende vývoja agregátneho dopytu, tvorby reálneho HDP i celkového dovozu, sa zreteľne prejavil v štruktúre agregátneho dopytu. Podiel domáceho dopytu na agregátnom dopyte sa oproti roku 2008 zvýšil, podiel vonkajšieho dopytu sa naopak znížil. Zároveň sa zvýšil podiel domácich zdrojov na krytí agregátneho dopytu a úmerne sa znížil podiel zdrojov z dovozu. Obnovenie rastu agregátneho dopytu v rokoch 2010 a 2011 však ukázalo, že odklon vývoja jednotlivých podielov v roku 2009 z dlhodobých trajektórií ich vývoja mal len prechodný charakter.

Agregátny dopyt aj výkonnosť hospodárstva zaznamenali síce v roku 2010 oživenie rastu, svoju predkrízovú úroveň z roku 2008 však dosiahli až v roku 2011, teda s odstupom troch rokov. Agregátny dopyt ju prekročil o 1,4 %, výkonnosť hospodárstva o 2,4 %. V oboch prípadoch však k tomu došlo len zásluhou vonkajšieho dopytu. Celkový vývoz bol totiž oproti predkrízovej úrovni z roku 2008 vyšší (o 8,5 %), zatiaľ čo domáci dopyt, tým že poklesol, bol pod ňou fakticky ešte hlbšie ako v roku 2010 (o 4,7 %). Štruktúra agregátneho dopytu tak v roku 2011 nadobudla špecifickú podobu – agregátny dopyt bol tvorený z polovice domácim dopytom a z polovice vonkajším dopytom. Podiel domáceho dopytu na agregátnom dopyte teda klesol na historicky najnižšiu úroveň, podiel vonkajšieho dopytu bol naopak historicky najvyšší.

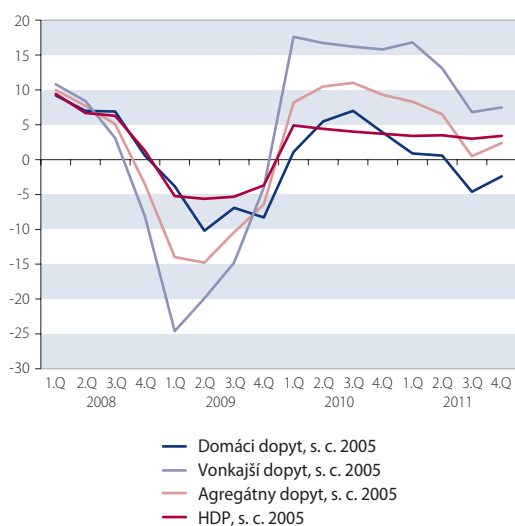
REÁLNY SEKTOR SLOVENSKEJ EKONOMIKY V ROKU 2011

Výkonnosť slovenskej ekonomiky sa vlani zvýšila, ale dynamika jej rastu sa spomalila. Spomalenie rastu reálneho HDP však nebolo záležitosťou len minulého roka, pretože bolo pokračovaním tendencie, ktorá začala už v 2. štvrtroku 2010 (graf 4). Primárne ide o dôsledok slabnúcej dynamiky rastu agregátneho dopytu, k čomu prispel tak do-

máci, ako aj vonkajší dopyt. Zmiernenie dynamiky rastu agregátneho dopytu (z 9,8 % v roku 2010 na 4,2 % v roku 2011) ide síce na vrub vonkajšieho aj domáceho dopytu, vplyv domáceho dopytu však bol podstatne silnejší.³ Domáci dopyt totiž oproti roku 2010 reálne poklesol (o 1,5 %), zatiaľ čo celkový vývoz zaznamenal „len“ spomalenie dynamiky rastu (zo 16,5 % v roku 2010 na 10,8 % v roku 2011).

Pokles domáceho dopytu v roku 2011 bol dôsledkom viacerých príčin, ale relatívne najviac k nemu prispel dopyt verejnej správy, ktorý sa kvôli nevyhnutnej konsolidácii verejných financií znížil oproti roku 2010 o 3,5 %. Ďalej to bol spotrebiteľský dopyt, ktorý zotrúva v útlme už od roku 2009, pričom v minulom roku medziročne poklesol o 0,4 %. Súviselo to s vysokou mierou nezamestnanosti a poklesom reálnej mzdy na makroúrovni, čo oslabilo kúpnu silu obyvateľstva. Pokles reálnej mzdy pramenil jednak zo spomalenia rastu nomi-

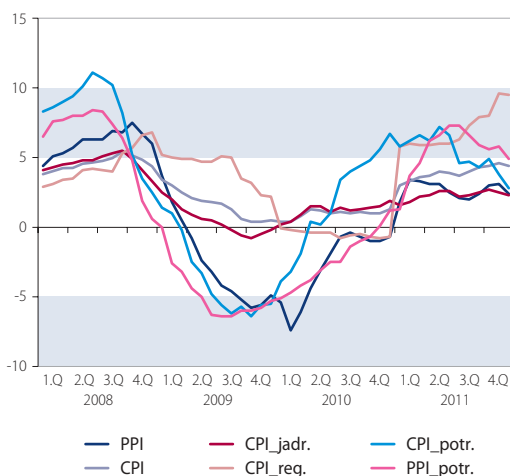
Graf 4 Vývoj dopytu a HDP (medziročné zmeny, v %)

Zdroj: ŠÚ SR.

Graf 5 Vývoj inflácie (v %)

Zdroj: ŠÚ SR.

nálnej mzdy v hospodárstve a jednak z vyššej inflácie. Tretia hlavná zložka domáceho dopytu, teda investičný dopyt síce vzrástol o 5,7%, ale tvorba hrubého kapitálu, ktorá zohľadňuje aj vplyv zmeny stavu zásob v hospodárstve, naopak poklesla o 2,7 %. Stav zásob v hospodárstve sa totiž oproti roku 2010 znížil, v bežných cenách o 0,44 mld. €, resp. o 0,6% HDP v bežných cenách.

Spomalenie dynamiky rastu vonkajšieho dopytu, pokles domáceho dopytu a čerpanie zo zásob boli rozhodujúcimi faktormi, ktoré tlmili potrebu rastu zdrojov z dovozu. Celkový dovoz však reagoval na spomalenie rastu agregátneho dopytu viac ako proporcionálne (podobne ako v roku 2009), pretože dynamika jeho rastu sa znížila zo 16,3% v roku 2010 na 4,5% v roku 2011. V 2. polroku 2011 bol vývoj agregátneho dopytu a celkového dovozu dokonca navzájom protichodný. Prvý z nich totiž vzrástol (o 1,5%), zatiaľ čo druhý klesol (o 1,4%). Keďže spomalenie rastu celkového dovozu bolo podstatne väčšie aj oproti spomaleniu rastu celkového vývozu, v obchodnej bilancii a bilancii služieb vznikol prebytok, ktorý v stálych cenách dosiahol viac ako 5,5 mld. €. V porovnaní s rokom 2010 stúpol na viac ako dvojnásobok a predstavuje historické maximum. Za zmienku stojí tiež skutočnosť, že takmer jedna tretina tohto prebytku vznikla vo 4. štvrtroku 2011.

Skutočnosť, že tvorba reálneho HDP sa vlni napriek poklesu domáceho dopytu zvýšila, znamená, že rast výkonnosti slovenskej ekonomiky bol založený výlučne na čistom vývoze, ktorý predstavuje rozdiel medzi vývozom a dovozom tovarov a služieb v stálych cenách. Rozhodujúcou mierou k tomu prispela obchodná bilancia, ktorá dosiahla prebytok vo výške zhruba 2,5 mld. €, resp. 3,6% HDP v bežných cenách. Sklonom k prebytku sa obchodná bilancia vyznačuje od roku 2009 a jeho veľkosť má navyše tendenciu narastať. Prebytok obchodnej bilancie v minulom roku bol totiž historicky najvyšší, pričom až 40% z jeho celoročnej úrovne vzniklo vo 4. štvrtroku 2011.⁴

Faktorom, ktorý prispel k spomaleniu rastu slovenskej ekonomiky, boli aj ceny, pretože ich rast sa zrýchlil. Úhrnná hladina cien v hospodárstve (meraná deflátorom HDP) stúpla vlni o 1,6%, teda o 1,1 p. b. viac ako v roku 2010. Výraznou mierou sa na tom podieľal rast spotrebiteľských cien – inflácia (meraná pomocou CPI) sa zvýšila z 1,0% v roku 2010 na 3,9% v roku 2011. Celková inflácia mala v minulom roku jednoznačne rastúci trend – z 3,0% v januári stúpla na 4,4% v decembri, ale maximum (4,6%) dosiahla v novembri (graf 5).

Vzostup celkovej inflácie bol primárne dôsledkom vyššej jadrovej inflácie a zvýšenia regulovaných cien. Jadrová inflácia dosiahla 2,3%, čo je zhruba dvojnásobok oproti roku 2010, regulované ceny stúpili vplyvom administratívnych úprav schválených ÚRSO o 7,0%⁵. Rast jadrovej inflácie ide výlučne na vrub nákladových faktorov, pretože pramenil z rastu cien výrobcov (pre tuzemsko)⁶. Tieto ceny ako celok totiž v roku 2011 stúpili o 2,7%, zatiaľ čo v rokoch 2009 a 2010 opakovanne poklesli. K obnoveniu ich rastu prispeli významnou mierou ceny dovozu, ktoré vlni vzrástli o 5,3%, predovšetkým kvôli vyšším cenám ropy, ale aj potravín na svetových trhoch.

Je pozoruhodné, že kým ceny výrobcov potravín u nás vlni stúpili o 5,4%, spotrebiteľské ceny potravín, ktoré sa odvíjajú od cien výrobcov potravín, stúpili o 5,3%, paradoxne teda menej, a to aj napriek zvýšenej sadzbe DPH. Súvisí to so zmenami, ktoré v ich vývoji nastali v 2. polroku 2011. Zatiaľ čo v 1. polroku 2011 bol medziročný rast spotrebiteľských cien potravín vyšší ako rast cien výrobcov potravín, zhruba od začiatku 2. polroka 2011 sa dynamika medziročného rastu oboch kategórií týchto cien postupne spomaľovala, pričom spomalenie dynamiky rastu spotrebiteľských cien potravín bolo omnoho výraznejšie ako v prípade cien výrobcov potravín. Zásluhou toho sa medziročný rast cien potravín na spotrebiteľskom trhu v priebehu 2. polroka približoval (zhora) k rastu úhrnnej hladiny spotrebiteľských cien. V posledných dvoch mesiacoch minulého roka bol už oproti jej dynamike rastu dokonca nižší, čo znamená, že ceny potravín, ktoré počas minulého roka infláciu väčšinou zvyšovali, mali v jeho závere na celkovú infláciu tlmiaci vplyv.

K spomaleniu rastu hospodárstva došlo napriek tomu, že celková zamestnanosť v ekonomike vzrástla. Z toho je zrejmé, že spomalenie rastu hospodárstva bolo dôsledkom pomalšieho rastu produktivity práce, ktorá v bežných cenách stúpla o 3,1%, zatiaľ čo v roku 2010 o 5,9%. Možnosti pre vyšší rast miezd v hospodárstve boli teda výrazne limitované. Priemerná mesačná nominálna mzda v celom hospodárstve dosiahla 786 € a zvýšila sa len o 2,2%, čo je jej historicky najnižší prírastok (graf 6). Keďže rast nominálnej mzdy v hospodárstve bol menší ako úroveň priemernej inflácie v minulom roku, reálna mzda na makroúrovni poklesla (o 1,7%).

Spomalenie rastu nominálnej mzdy v hospodárstve ako celku bolo výsledkom jej vývoja v jednotlivých sektoroch, ktorý bol navzájom

4 Rekordne vysoký prebytok obchodnej bilancie vznikol v rozhodujúcej miere zásluhou produkcie nových a prevažne exportne orientovaných výrobných kapacít v automobilovom a elektrotechnickom priemysle.

5 Svedčia o tom vysoké štrukturálne prebytky obchodu zaznamenané v kategórii dopravné zariadenia (najmä s automobilmi) a spotrebné tovary (najmä s elektronikou), ktoré v minulom roku dosiahli okolo 6,5 mld. €, resp. 4,0 mld. €.

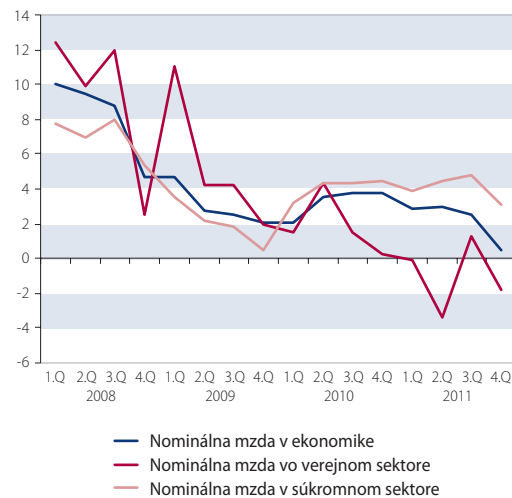
6 Regulované ceny v minulosti vždy rástli. Výnimkou bol len rok 2010, v ktorom medziročne poklesli o 0,5%. Ich váha v spotrebnom koší je však relatívne vysoká (zhruba 21%).

7 K rastu jadrovej a tým aj k rastu celkovej inflácie čiastočne prispeli aj opatrenia vlády na konsolidáciu verejných financií (zvýšenie sadzby DPH z 19% na 20%).

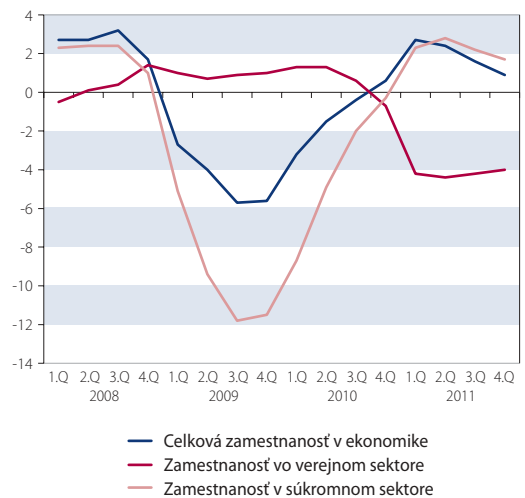

Graf 6 Mzdový vývoj
(medziročné zmeny, v %)

Zdroj: ŠÚ SR.

Graf 7 Vývoj zamestnanosti
(medziročné zmeny, v %)

Zdroj: ŠÚ SR.

7 Verejný sektor je reprezentovaný verejnou správou a obranou (vrátane povinného sociálneho zabezpečenia), súkromný sektor je aproximovaný desiatimi odvetviami, v ktorých ŠÚ SR zisťuje na mesačnej báze vývoj miezd a zamestnanosti. Sú to tieto odvetvia: priemysel spolu, stavebníctvo, predaj a oprava motorových vozidiel, veľkoobchod (okrem motorových vozidiel), maloobchod (okrem motorových vozidiel), ubytovanie, činnosti reštaurácií a pohostinstiev, doprava a skladovanie, informácie a komunikácia, vybrané trhové služby.

protichodný. Zatiaľ čo vo verejnom sektore nominálna mzda poklesla o 1 % a dosiahla 980 €, v súkromnom sektore si udržala približne rovnakú dynamiku rastu ako v roku 2010 – vzrástla o 4 % a dosiahla sumu 757 €. Keďže uvedený prírastok nominálnej mzdy bol takmer identický ako nárast celkovej inflácie, reálna mzda v súkromnom sektore sa na rozdiel od verejného sektora neznížila, ale stagnovala, teda zostala na úrovni roku 2010.

Pozitívnu zmenou, ktorou sa vývoj slovenskej ekonomiky v roku 2011 zásadne odlišoval od vývoja v rokoch 2009 a 2010, bola skutočnosť, že rast nominálnej mzdy na makroúrovni (hoci pomalší) bol sprevádzaný už aj rastom dopytu na trhu práce (graf 7). Jeho vplyv sa prejavil v raste zamestnanosti i v poklese miery nezamestnanosti. V celom hospodárstve sa počet zamestnaných osôb zvýšil oproti roku 2010 o 1,9 % (podľa výsled-

kov štatistického výkazníctva), resp. o 1,5 % (podľa metodiky VZPS), čo znamená, že v minulom roku pribudlo v hospodárstve zhruba 40 tisíc nových pracovných miest. V súvislosti s tým došlo k úbytku počtu nezamestnaných osôb, o čom svedčí pokles miery nezamestnanosti zo 14,4 % v roku 2010 na 13,5 % v roku 2011 (podľa VZPS). Úroveň nerovnováhy na trhu práce bola teda v minulom roku menšia ako v roku 2010.

Rast zamestnanosti na makroúrovni sa obnovil vďaka rastu zamestnanosti v súkromnom sektore (o 2,2%), pretože vo verejnom sektore sa zamestnanosť znížila (o 4,2%). Napriek tomu, že zamestnanosť v súkromnom sektore ako celku vlni stúpala, stále zostáva hlboko pod úrovňou, ktorú dosiahla tesne pred krízou. Oproti roku 2008 bola zamestnanosť v tomto sektore vlni nižšia takmer o 160 tisíc osôb, z toho v priemysle o 85 tisíc osôb.

Literatúra
Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v roku 2011. ŠÚ SR, Bratislava, marec 2012.

Prínosy a náklady vstupu Slovenska do menovej únie

Kvantitatívne vyhodnotenie

Juraj Zeman

Národná banka Slovenska

Vstup krajiny do menovej únie predstavuje rozsiahlu štrukturálnu zmenu v jej ekonomickom vývoji. Táto zmena prináša so sebou určité náklady, ako aj prínosy. Strata nezávislej menovej politiky spôsobená zafixovaním nominálneho výmenného kurzu znižuje schopnosť stabilizácie domácej ekonomiky, zasiahnutej externými šokmi. Vyššia nestabilita ekonomického prostredia predstavuje vyššie náklady pre domácnosti a firmy spôsobené nižšou predvídateľnosťou ekonomického vývoja. Spoločná mena na druhej strane znižuje transakčné náklady, ktoré vedú k zvýšeniu zahraničného obchodu a v konečnom dôsledku aj k vyššiemu rastu ekonomiky. Príspevok sa zaoberá kvantifikovaním ekonomických prínosov a nákladov zavedenia eura na Slovensku, a to využitím odhadnutého DSGE modelu Slovenska v rámci eurozóny.

KVANTIFIKÁCIA PRÍNOSOV A NÁKLADOV VSTUPU SLOVENSKA DO MENOVEJ ÚNIE

Je prakticky nemožné predvídať všetky dôsledky vstupu krajiny do menovej únie na ekonomické subjekty – na domácnosti, podnikovú sféru a verejný sektor. Ešte komplikovanejšia je kvantifikácia týchto zmien, či už prínosov alebo nákladov.

V tomto príspevku sme sa zamerali na posúdenie len niektorých z nich, konkrétne, vyčíslujeme prínosy spôsobené znížením transakčných nákladov a náklady spôsobené stratou nezávislej menovej politiky.

Nástroj, ktorý umožňuje uskutočniť vyššie uvedený zámer, je odhadnutý DSGE model Slovenska a eurozóny – MUSE (Senaj, Výškrabka, Zeman, 2010). Jednou zo základných súčastí tohto modelu je úžitková funkcia, pomocou ktorej sa v teoretickej ekonómii kvantifikuje užitočnosť, ktorá domácnostiam plynie zo spotreby a voľného času. Samotné hodnoty úžitkovej funkcie slúžia len na porovnanie a nemajú ekonomický význam, za určitých predpokladov sa však dajú tieto hodnoty pretransformovať na jednotky spotreby. Môžeme tak posudzovať, porovnávať a kvantifikovať vplyvy rôznych politík a externých šokov na prosperitu domácností.

TRANSAKČNÉ NÁKLADY

Ak malá otvorená ekonomika vstúpi do menovej únie a významná časť jej zahraničného obchodu sa uskutočňuje s krajinami menovej únie, transakčné náklady spojené s výmenou meny – obzvlášť náklady spojené s poistením voči pohybom výmenného kurzu – sa znižujú. Na základe štúdie Andersona a van Wincoopa (2004), ktorá sa zaoberá podrobnou analýzou transakčných nákladov, sme vypočítali, že náklady spojené s výmenou meny sa zredukujú o zhruba 40 %. Zníženie nákladov sa prejaví v znížení cien dovozov, čo podporí vyššiu spotrebu a má za následok vyššiu hodnotu úžitkovej funkcie domácností. Použitím modelu môžeme zmeny blahobytu domácností kvantifikovať.

Výsledky sú znázornené v tabuľke 1. Celkový efekt zmeny blahobytu je rozdelený na efekt v ustálenom stave a na efekt volatility. Nižšie transakčné náklady (LTC), vyplývajúce z členstva v menovej únii, znižujú v ustálenom stave ceny dovozov, čo vedie k 0,7-percentnému zvýšeniu celoživotnej spotreby. Na druhej strane, stabilizujúci efekt spoločnej menovej politiky na domácu ekonomiku je nižší, čo má za následok zhoršenie predvídateľnosti ekonomického prostredia a ná-

Tab. 1 Efekt blahobytu zo znížených transakčných nákladov

Blahobyt	Nezávislá menová politika	Menová únia CTC	Menová únia LTC	Prírastok blahobytu (úžitkovosť)	Prírastok blahobytu (percent spotreby)
	$\tau = 0,12$	$\tau = 0,12$	$\tau = 0,07$		
Ustálený stav	-540,32	-540,32	-536,90	3,42	0,7
Volatilita	-15,4	-15,8	-15,8	-0,40	-0,08
Spolu	-555,72	-556,12	-552,70	3,02	0,62

Zdroj: Vlastný výpočet.

CTC – pôvodné transakčné náklady; LTC – znížené transakčné náklady.

Tab. 2 Zmeny blahobytu spôsobené domácimi a zahraničnými šokmi

Domáci šok		Zmena blahobytu	Zahraničný šok		Zmena blahobytu
• vo vládných výdavkoch	IMP	-0,02216	• vo vládných výdavkoch	IMP	-0,00327
	UMP	-0,02503		UMP	-0,00273
• v spotrebe	IMP	0,007163	• v spotrebe	IMP	-0,00925
	UMP	0,00073		UMP	-0,00887
• v produkcii	IMP	0,104013	• v produkcii	IMP	0,020115
	UMP	0,103276		UMP	0,026729
• v investíciách	IMP	0,026788	• v investíciách	IMP	-0,00393
	UMP	0,025494		UMP	-0,00235
			• v technológii (asymetrický)	IMP	-0,00543
				UMP	0,013004

Zdroj: Vlastný výpočet.

IMP – nezávislá menová politika; UMP – unijná menová politika. Zvýraznené čísla indikujú lepší výsledok.

sledne zníženie blahobytu, korešpondujúce s poklesom spotreby o 0,08 %. Celkový efekt zníženia transakčných nákladov predstavuje zvýšenie spotreby domácností o 0,62 %.

NÁKLADY SPOJENÉ SO STRATOU NEZÁVISLEJ MENOVEJ POLITIKY

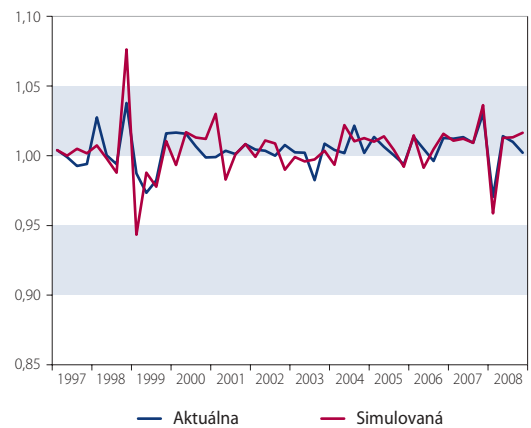
Jedným zo zrejmych nákladov zavedenia spoločnej meny sú náklady spojené so stratou nezávislej menovej politiky. Domáca centrálna banka stráca možnosť stabilizovať domáce ekonomické fundamenty (infláciu a rast HDP, prípadne zamestnanosť). Ak je domáca ekonomika vystavená šokom, ktoré majú asymetrický dopad na domácu ekonomiku (vzhľadom na zvyšok eurozóny), absencia stabilizačného vplyvu domácej autonómnej menovej politiky vedie k väčším výkyvom hospodárskych cyklov. Keďže domácnosti majú averziu voči riziku, vyššia volatilita vedie k zníženiu ich úžitkovej funkcie.

Modelovú ekonomiku sme vystavili domácim a zahraničným dopytovým a ponukovým šokom a v každom prípade sme merali hodnotu úžitkovej funkcie domácností v dvoch režimoch; v režime nezávislej menovej politiky, keď mala domáca centrálna banka možnosť stabilizovať domácu ekonomiku, a v režime menovej únie, keď táto možnosť stabilizácie neexistovala. V prípade domácich šokov nadobudla úžitková funkcia vyššiu hodnotu vždy v režime nezávislej menovej politiky v porovnaní s režimom menovej únie. Rozdiel týchto hodnôt predstavuje náklady spojené so stratou nezávislej menovej politiky. Výsledky sú znázornené v tabuľke 2.

Náklady po prepočítaní na spotrebu sú však rádovo nižšie ako prínosy vyplývajúce z redukcie transakčných nákladov.

Stabilizujúci vplyv nezávislej menovej politiky na domácu ekonomiku sme v ďalšom podporili aj nasledujúcim experimentom. Porovnali sme skutočný vývoj domácich ekonomických fundamentov od roku 1997 s vývojom simulovaným. Simulova-

Graf 1 Miera rastu produkcie

Zdroj: Vlastný výpočet.

né dáta sme získali tak, že sme v modeli namiesto skutočného vývoja krátkodobej úrokovej miery nastaveného Národnou bankou Slovenska použili úrokovú mieru nastavenú Európskou centrálnou bankou. Graf 1 znázorňuje vývoj miery rastu skutočnej a simulovanej produkcie. Simulovaný rast produkcie vykazuje vyššiu mieru variability ako skutočný, obzvlášť na začiatku pozorovaného obdobia, keď sa domáca menová politika dost výrazne odlišovala od menovej politiky eurozóny.

ZÁVER

Na záver môžeme konštatovať, že prínosy zo zavedenia eura na Slovensku, vyplývajúce z nižších transakčných nákladov, prevyšujú náklady spojené so stratou nezávislej menovej politiky. Tento výsledok bol overený na základe DSGE modelu.

Vstup krajiny do menovej únie je veľmi komplexný počin a prináša so sebou predvídateľné, ale aj nepredvídateľné výstupy. Táto štúdia kvantifikuje len niektoré predvídateľné prínosy a náklady zavedenia eura na Slovensku a je len čiastočným príspevkom v tejto problematike.

Prístup k finančným zdrojom ako kľúčová bariéra rozvoja malých a stredných podnikov

Vplyv finančnej medzery na rast a vývoj malých a stredných podnikov

2. časť

Ing. Katarína Belanová, PhD.

Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave

Malé a stredné podniky (MSP) sú dôležitým pilierom každého ekonomicky prosperujúceho štátu. Sú zdrojom hospodárskeho rastu, inovatívnosti, flexibility, ako i tvorby pracovných miest. Pre ich vznik, rozvoj ich aktivít, vývoj nových produktov a investovanie je potrebné, aby mali dostatočný prístup k finančným zdrojom. V minulom čísle sme sa v rámci tejto problematiky zaoberali prístupom MSP k finančným zdrojom v jednotlivých fázach ich životného cyklu s dôrazom na fázu rozvoja. MSP (predovšetkým v nízko- a strednoprijmových krajinách) totiž označujú financovanie svojich rozvojových aktivít za jednu z najkritickejších prekážok ich ďalšieho rastu, odvolávajú sa na skutočnosť, že väčšina z finančných nástrojov, o ktorých sme písali v minulom príspevku, nie je v mnohých týchto krajinách ľahko prístupná. Predkladaný príspevok sa zaoberá príčinami vzniku tejto medzery vo financovaní MSP, popisom rozdielov medzi krajinami a diskusiou o možnostiach jej merania.

PRÍČINY VZNIKU FINANČNEJ MEDZERY MSP

O existencii a charaktere finančnej medzery sa uvažuje už desaťročia. Pojem finančná medzera (pôvodne Macmillanova medzera) sa do povedomia dostáva v 30. rokoch 20. storočia v súvislosti s Macmillanovou správou (Frost, 1954). V nedávnej minulosti ju tiež mnohí autori označovali ako tzv. equity medzeru (Mason a Harrison, 1992; Lawton, 2002 atď.). Teória finančnej medzery vysvetľuje, že medzi poskytovateľom financií a MSP (resp. podnikateľským subjektom všeobecne) môže byť medzera. Príčiny jej vzniku sú často spájané s nedostatočnou ponukou finančných zdrojov, ako i s nedostatkami zo strany dopytu, i keď zostáva otázne, či ju viac zapríčiňuje strana ponuky alebo dopytu. Do veľkej miery ju ovplyvňuje stupeň rozvoja finančného sektora a zvlášť venture kapitálu.

V mnohých prípadoch je dôvodom vzniku medzery informačná asymetria, čo najčastejšie predstavuje stav, keď poskytovateľ externých zdrojov nezíska informácie potrebné na správne vyhodnotenie finančných rizík investičného projektu. Ani informačnú asymetriu však nemožno posudzovať jednostranne. Podnikatelia v skorých štádiách rozvoja nemajú primerané výrobné, resp. marketingové zručnosti. MSP tiež môžu chýbať informácie týkajúce sa požiadaviek poskytovateľov financií pri zvažovaní investičného projektu. V konečnom dôsledku táto informačná asymetria môže v prípade finančnej medzery MSP viesť k dvom hlavným problémom: zlé projekty sa zdajú byť lukratívnejšie, než v skutočnosti sú, a tie

dobré sú zamietnuté. S cieľom znížiť informačnú asymetriu medzi poskytovateľom kapitálu a MSP by sa zúčastnení aktéri mali zamerať na vytváranie užších pracovných vzťahov (Binks a Ennew, 1996). Príkladom vytvorenia takýchto vzťahov môže byť investovanie tzv. podnikateľských anjlov (*business angels investors*). Podnikateľskí anjeli pristupujú k investovaniu do podniku po dôkladnom zvážení a začleňujú sa ním do riadenia spoločnosti. Takto poskytovateľ financií pôsobí aj ako poskytovateľ kapitálu, aj ako agent, a informačná asymetria sa znižuje.

Pre uzatvorenie tejto medzery z pohľadu poskytovateľa financií sú podstatné transakčné náklady a náklady na riadenie spojené s investíciou, ktoré zvyknú byť v prípade MSP pomerne vysoké, keďže často potrebujú menšie investície, čo môže zase ovplyvniť rozhodnutie poskytovateľa finančných prostriedkov. Navyše postoj MSP k externým zdrojom v začiatkovej fáze je často negatívny. Zvlášť to platí v prípade, keď získaný kapitál znamená oslabenie kontroly nad podnikaním.

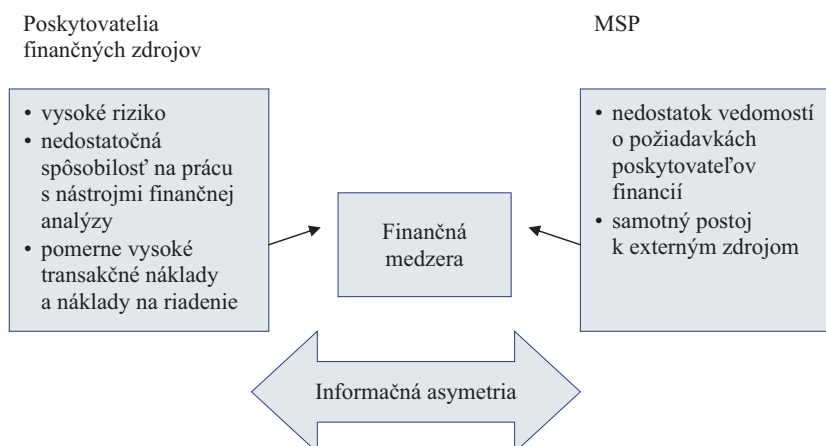
KVANTIFIKÁCIA FINANČNEJ MEDZERY MSP

Empirické dôkazy o existencii finančnej medzery MSP sa líšia podľa jednotlivých regiónov. MSP v nízko- a strednoprijmových krajinách vnímajú prístup k finančným zdrojom ako hlavnú prekážku ich ďalšieho rozvoja a rastu, poukazujúc na to, že väčšina finančných nástrojov, ktoré sme charakterizovali v minulom príspevku, nie je vo väčšine týchto krajín ľahko prístupná. Výsledky prieskumu

Obr. 1 Finančná medzera

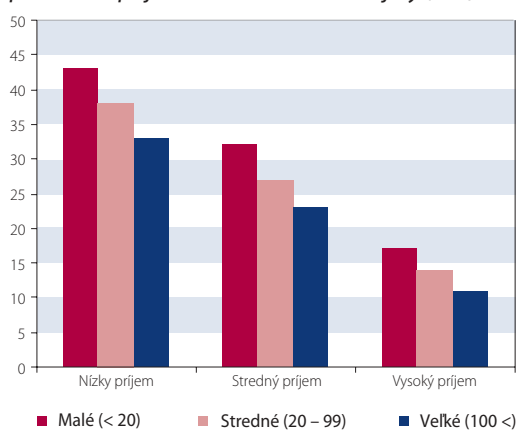
Svetovej banky (World Bank Enterprise Surveys, 2006 – 2009) ukazujú, že MSP v rozvojových krajinách častejšie uvádzajú prístup k finančným zdrojom ako hlavnú prekážku rastu v porovnaní s MSP v rozvinutých krajinách. Ako dokumentuje graf 1, uvádza to 43% malých a 38% stredne veľkých podnikov v nízkoprijímových krajinách. V strednoprijímových krajinách sa to týka 32% malých a 27% stredne veľkých podnikov. Prístup k finančným zdrojom sa uvádza ako pomerne menej významná prekážka vo vysokoprijímových krajinách.

Kvantifikácia samotnej finančnej medzery (stav, keď ponuka dostupných finančných služieb len sčasti napĺňa potreby MSP) zostáva kvôli absencii spoľahlivých a dôsledne monitorovaných zdrojov údajov za segment MSP a ich prístup k finančným zdrojom zložitou úlohou. Všeobecne možno konštatovať, že prístup k finančným zdrojom je pozorovaný ako oveľa ťažší v rozvojových krajinách v porovnaní s rozvinutými krajinami a je sústredený medzi hlavnými poskytovateľmi finančných zdrojov. To platí aj v prípade MSP. Podľa citovaného prieskumu Svetovej banky uskutočneného vo

više 120 krajinách MSP čelia väčším finančným obmedzeniam ako veľké podniky, zvlášť v nízkoprijímových krajinách. Ako vyplýva z grafu 2, len 17% malých podnikov v nízkoprijímových krajinách má úver, resp. rad úverov. Hodnota tohto ukazovateľa presahuje 50% v prípade vysokoprijímových krajín. I keď v menšom rozsahu sú obmedzované i stredne veľké podniky v nízkoprijímových krajinách. Veľké podniky sú všeobecne oveľa menej obmedzované, dokonca i v prípade nízkoprijímových krajín. Stručne povedané, pravdepodobnosť malého podniku získať prístup k bankovému úveru v nízkoprijímavej krajine je menej ako polovičná v porovnaní so stredným podnikom a predstavuje asi tretinu z pravdepodobnosti získania úveru veľkou firmou.

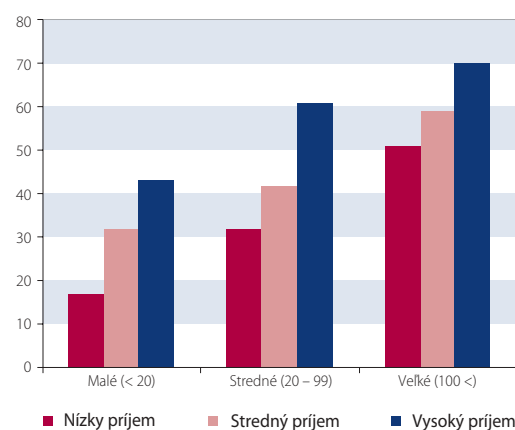
Informácie zo strany ponuky finančných zdrojov (t. j. informácie z bankových prieskumov alebo poskytované finančnými regulátormi) vykresľujú podobný obraz. Podiel úverov MSP na celkovom počte bankových úverov je všeobecne nižší v rozvojových krajinách, čo potvrdzuje ich obmedzenejší prístup k financiám. Štúdie OECD a Svetovej

Graf 1 Percento firiem vnímajúcich prístup k financiám ako hlavnú prekážku podľa veľkosti podniku a príjmového zaradenia krajiny (v %)

Zdroj: Svetová banka.¹

Graf 2 Percento firiem s úverom, resp. radom úverov z finančnej inštitúcie (v %)

Zdroj: Svetová banka.

¹ Podnikateľský prieskum Svetovej banky definuje malé podniky ako podniky s menej ako 20 zamestnancami a stredne veľké podniky s počtom 20 – 100 zamestnancov. Údaje sú za každú krajinu čo možno najaktuálnejšie, týkajú sa obdobia rokov 2003 až 2009. Štatistiky podľa príjmového zaradenia krajiny sú jednoduchým priemerom krajín v jednotlivých skupinách.

Tabuľka 1 Priemerný podiel úverov MSP na celkových bankových úveroch

Zdroj	Rozvinuté krajiny		Rozvojové krajiny	
	OECD (2010)	Svetová banka (2008)	Svetová banka (2008)	Svetová banka/UAB (2010)
Počet krajín	5*	7	38	10**
Úvery MSP/celkové úvery (%)	26,8	22,1	16,2	14,5

Zdroj: OECD, Svetová banka.

* Kanada, Francúzsko, Kórea, Švédsko a USA, ** krajiny Stredného východu neprodukuje ropu.

Poznámka: UAB – Union of Arab Banks.

banky ukazujú, že banky celkovo držia menšie portfóliá MSP v rozvojových krajinách (tab. 1).

Trhy lízingu a faktoringu, pre MSP zvlášť užitočné, sú vo svete nerovnomerne rozvinuté. Ako dokumentuje graf 3, lízingový sektor sa javí byť rozvinutejší v strednej a východnej Európe, predovšetkým v krajinách EÚ. Je to pravdepodobne vďaka úsiliu vynaloženému pri prekonávaní slabých stránok v právach veriteľa počas prechodného obdobia, ako i vysokému trhovému podielu multinacionálnych bankových skupín, ktoré používajú lízing ako bezpečnejší spôsob poskytovania financií podnikom v rizikovejších prostrediach. Podobne faktoringové trhy sa zdajú byť pomerne rozvinutejšie vo vysokopríjmových krajinách a zostávajú pomerne slabé v rozvojových krajinách, zvlášť v Ázii a na Strednom východe a v Severnej Amerike (graf 4).

Globálna finančná kríza tiež sťažila prístup MSP k finančným zdrojom. Kríza má negatívny dopad na činnosť MSP v oblasti zamestnanosti, výkonu, tržieb a exportu. Nízka ziskovosť vyplývajúca z krízy nepriaznivo ovplyvnila bonitu MSP. Finančné inštitúcie sa stali rizikovo averznejšie v rozširovaní prístupu MSP k financiám a vo väčšine prípadov sprísnilli úverové podmienky, čo prístup MSP k financiám ďalej zhoršilo.

Kvantifikácia finančnej medzery MSP zostáva hlavnou úlohou na globálnom i národnom stupni. I keď vyššie prezentované údaje dokumentujú

v širších súvislostiach mieru prístupu MSP k finančným zdrojom, ich využiteľnosť na vyhodnotenie možných oblastí na zlepšenie a sledovanie tohto pokroku v čase je obmedzená. Prístupnejšie údaje sú pritom za formálne MSP², za mikro- a neformálny sektor je získavanie údajov a ich vyhodnocovanie ešte náročnejšie.

Pre chýbajúci správny a akademický prístup k meraniu (formálnej) finančnej medzery MSP a sledovaniu pokroku v tomto smere na celom svete skombinovali Medzinárodný menový fond (MMF) a spoločnosť McKinsey všetky dostupné údaje k júnu 2010 spolu so stanovením zástupcov kvôli možnosti medziregionálnych porovnaní a s využitím prípadných predpokladov na vyplnenie chýbajúcich dát. Toto ich úsilie predstavuje jeden zo základných pokusov kvantifikácie a globálne zmapovanie finančnej medzery MSP.

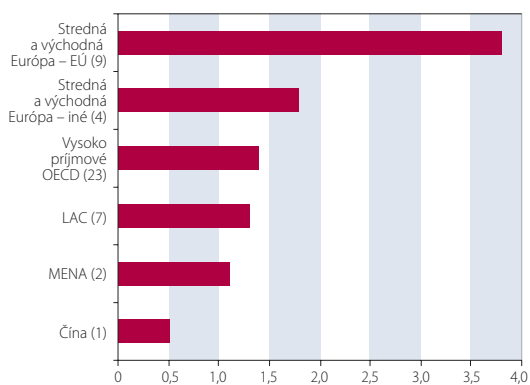
Približne 45 až 55 % formálnych MSP (11 – 17 miliónov) na novovznikajúcich trhoch potrebuje úver, ale nemá k nemu prístup, 21 až 24 % (5 – 7 miliónov) má prístup k úveru, avšak financovanie označuje za prekážku a 16 až 20 % (4 – 6 miliónov) nepotrebuje úver.³ Veľkosť úverovej medzery sa mení podľa veľkosti podnikov: 18 až 22 % formálnych stredných podnikov v novovznikajúcich ekonomikách je finančne poddimenzovaných v porovnaní so 49 až 59 % veľmi malých podnikov.⁴ Navyše, pokiaľ ide o prístup k zdrojom financovania, medzi regiónmi sú značné

2 Formálne MSP sú oficiálne registrované MSP vykonávajúce podnikateľskú činnosť v súlade so stanovenými, resp. predpísanými pravidlami (daňovými, odvodovými, poskytujúcimi sociálne istoty zamestnancom).

3 Odhady ako podiel na celkovom počte MSP na novovznikajúcich trhoch. (Podľa predmetnej štúdie je celkovo 365 až 445 mil. mikro-, malých a stredných podnikov, pričom 25 až 30 mil. predstavujú formálne MSP, 55 až 70 mil. formálne mikropodniky, zvyšok 285 až 345 mil. sú neformálne podniky).

4 Odhady ako podiel na počte formálnych MSP v príslušnom segmente.

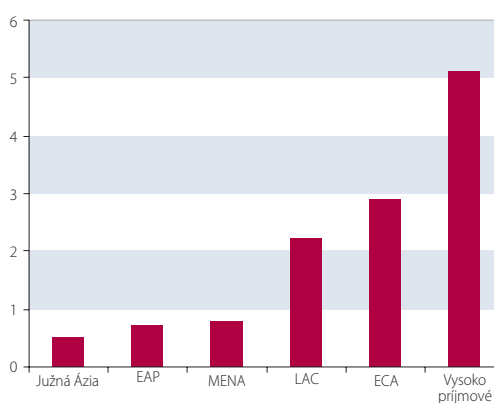
Graf 3 Lízing aktív (v % z HDP)

Zdroj: Svetová lízingová ročenka (2010), údaje sú z roku 2008.

Poznámka: Číslo v zátvorke označuje počet dopytovaných krajín v danom regióne. LAC – krajiny Latinskej Ameriky; MENA – krajiny Stredného východu a Severnej Ameriky.

Graf 4 Objem faktoringu (v % z HDP)

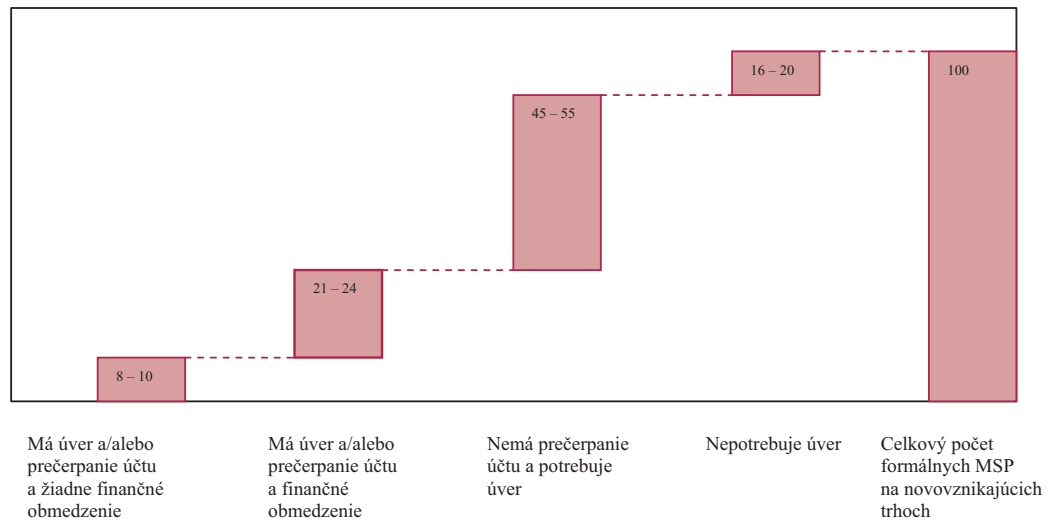
Zdroj: Factor Chain International, údaje z roku 2008.

Poznámka: Vysokopríjmové krajiny zahŕňajú niektoré ECA krajiny. EAP – východná Ázia a Pacifik; ECA – stredná a východná Európa a stredná Ázia.

Obr. 2 Využívanie úverov finančných inštitúcií formálnymi MSP a finančné obmedzenia

Percento všetkých podnikov na novovznikajúcich trhoch

Zdroj: MMF a databáza McKinsey (2010).

Poznámka: Do úvahy sa brali len bankové úvery a prečerpania účtu (nie dodávateľský úver, lízing, faktoring a iné formy úverovania).

rozdiely. Prístup k úverom je pre MSP najťažší v Ázii a Afrike.

Zdá sa, že je ľahšie vyriešiť problém úverov pre formálne MSP, keďže približne 18 až 22 miliónov formálnych MSP na novovznikajúcich trhoch (70 až 76% z celkového počtu MSP na novovznikajúcich trhoch) už má vzťah s bankou cez depozitný či šekový účet; takže je potrebné stimulovať banky k požičavaniu existujúcim klientom. Za zmienku stojí, že približne 9,5 až 11,5 milióna formálnych MSP na novovznikajúcich trhoch (75 až 80% všetkých MSP na novovznikajúcich trhoch s potrebou, ale absenciou úveru) nemá úvery, resp. prečerpania účtov, ale depozitné účty. Teda kľúčovou úlohou je nielen podporovať banky v otváraní účtov pre 25 až 30% formálnych MSP (6 – 8 miliónov) so žiadnym prístupom k bankovému financovaniu, ale tiež rozšíriť úverové možnosti pre MSP, ktoré majú depozitný či šekový účet, sú bonitné, ale nemajú k nemu prístup. Títo už existujúci klienti by mohli byť prvým, resp. hlavným cieľom pre banky v rozširovaní dosahu na iné finančné služby, predovšetkým na úver.

ZÁVER

Ekonomický a sociálny význam sektora MSP sa zdôrazňuje tak v akademickej, ako aj politickej

literatúre. Tiež sa priznáva, že táto skupina podnikateľských subjektov môže byť v hospodárstve poddimenzovaná, zvlášť čo sa týka financií.

Problém, ktorý môže mať vplyv na kapitálovú štruktúru MSP je tzv. finančná medzera MSP. Predstavuje stav, keď si značná časť MSP nemôže naplniť svoje finančné potreby prevyšujúce ich interné finančné možnosti prostredníctvom bánk, kapitálových trhov alebo iných poskytovateľov finančných prostriedkov.

Empirické dôkazy o existencii finančnej medzery sa líšia podľa jednotlivých regiónov. Podľa výsledkov z uvedených prieskumov vyplýva, že najcitlivejšia je v nízko- a stredopríjmových krajinách. Jej veľkosť sa pritom mení podľa veľkosti podnikov: pravdepodobnosť malého podniku získať bankový úver v nízkopríjmovej krajine je menej ako polovičná v porovnaní so stredným podnikom a predstavuje len asi tretinu z pravdepodobnosti získania úveru veľkou firmou.

Cieľom tohto článku bolo poukázať na príčiny vzniku medzery vo financovaní MSP a na rozdiely medzi krajinami. Je druhým z troch článkov venovaných problematike prístupu MSP k finančným zdrojom. Posledný, tretí príspevok uverejnený v ďalšom čísle bude venovaný možnostiam prekonávania finančnej medzery MSP.

Použitá literatúra:

1. Binks, M. – Ennew, C. (1996). Growing firms and the credit constraint. In: *Small Business Economics*, 8 (1), pp.17 – 25.
2. Factor Chain International (2008).
3. Frost, R. (1954). The Macmillan gap. In: *Oxford Economic Papers*, 6 (2), pp. 181 – 201.
4. Lawton, T. (2002). Missing the target. In: *Venture Capital*, 4 (1), pp. 7 – 23.
5. Mason, C. – Harrison, R. (1992). The role of investors in entrepreneurial companies. Paper presented at the Balson Conference on Entrepreneurship, INSEAP, France.
6. Svetová banka, World bank enterprise survey data (2006 – 09).
7. Svetová lízingová ročenka (World Leasing Yearbook), 2010.
8. Working party on SMEs and Entrepreneurship – pilot project of an OECD Scoreboard on SME and Entrepreneurship financing data and policies. Draft – in progress report. Paris: OECD.

Niekoľko poznámok k falšovaniu peňazí

Ing. Dušan Rojek, RNDr. Gabriel Schlosser
Odbor riadenia peňažného obehu, Národná banka Slovenska

Tienistou stránkou hotovostného peňažného obehu sú pokusy falšovateľov peňazí „dávať do obehu“ falzifikáty bankoviek alebo mincí. Falšovanie peňazí je úmyselný trestný čin so sankciami podľa Trestného zákona.¹ Okrem toho si treba uvedomiť, že vzniká aj priama ekonomická škoda, lebo za falzifikáty sa neposkytuje náhrada. Preto je v záujme každého z nás, aby sme poznali naše peniaze, oboznámili sa aspoň so základnými ochrannými prvkami bankoviek a mincí a vedeli, ako overiť pravosť peňazí. V prípade pochybností sa vždy môžeme obrátiť na ktorúkoľvek banku. Základným informáciám o overovaní pravosti eurových bankoviek a mincí sa venuje záverečná časť príspevku. V prvej časti príspevku sú zhrnuté niektoré informácie o stave zadržaných falzifikátov na území Slovenskej republiky v roku 2011, ako aj informácie o poskytovaní náhrad za poškodené platidlá či o spolupráci Národnej banky Slovenska so svojimi partnermi v boji proti falšovaniu peňazí.

V roku 2011 bolo na území Slovenskej republiky zadržaných spolu 7 967 falzifikátov bankoviek a mincí. V porovnaní s rokom 2010 to predstavuje nárast celkového počtu zadržaných falzifikátov o 5 033 kusov, teda o 172 %. Vysoký nárast ovplyvnil najmä prípad z konca roka, keď polícia zadržala 4 745 falzifikátov eurových bankoviek ešte pred ich uvedením do peňažného obehu.

Tab. 1 Vývoj počtu falzifikátov zadržaných v SR (v kusoch) po zavedení eura

Rok	€	SKK	Ostatná cudzia mena	Spolu
2009	2 903	297	267	3 467
2010	2 837	14	83	2 934
2011	7 888	15	64	7 967

Zdroj: NBS.

Z celkového počtu zadržaných falzifikátov bolo 6 339 bankoviek a 1 628 mincí. V Bratislavskom kraji bolo zadržaných viac ako 70 % falzifikátov. Najmenej falzifikátov s podielom 1,5% zadržali v Trenčianskom kraji.

Dve tretiny všetkých falzifikátov zadržala v roku 2011 polícia, pričom pred uvedením do peňažného obehu ich bolo zadržaných až 61 %. V predchádzajúcich rokoch podiel falzifikátov zadržaných pred uvedením do obehu nepresiahol hranicu 10 %. Národná banka Slovenska zadržala 12 % falzifikátov. Väčšinu z nich tvorili falzifikáty mincí. Tri najväčšie obchodné banky spolu zadržali 13 % falzifikátov. Zvyšných 9 % pripadá na ostatné banky, pobočky zahraničných bánk a nebankové subjekty pôsobiace na slovenskom trhu.

V peňažnom obehu bolo zadržaných 1 362 falzifikátov eurových bankoviek, čo predstavuje nárast oproti minulému roku o 7 %. V porovnaní s rokom 2010 stúpol aj počet zadržaných falzifikátov

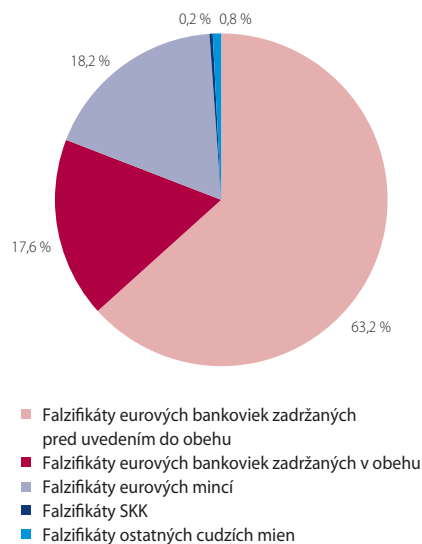
mincí o 219 kusov, teda o 15,5 %. V hodnotenom období opäť klesol počet zadržaných falzifikátov USD a ostatných cudzích mien. V roku 2011 bolo zadržaných len 15 kusov falzifikátov slovenských korún.

FALZIFIKÁTY EUROVÝCH BANKovieK A MINCÍ

Falzifikáty eurových bankoviek

V roku 2011 bolo na území SR zadržaných 6 260 kusov falzifikátov eurových bankoviek v celkovej nominálnej hodnote 1 005 205 €, čo v porovnaní s rokom 2010 predstavuje viac ako štvornásobný nárast. Najviac falzifikátov, 5 214 kusov, poslala NBS polícia, pričom z uvedeného množstva bolo 4 898 kusov zadržaných ešte pred ich uvedením

Graf 1 Percentuálny podiel jednotlivých mien na zadržaných falzifikátoch

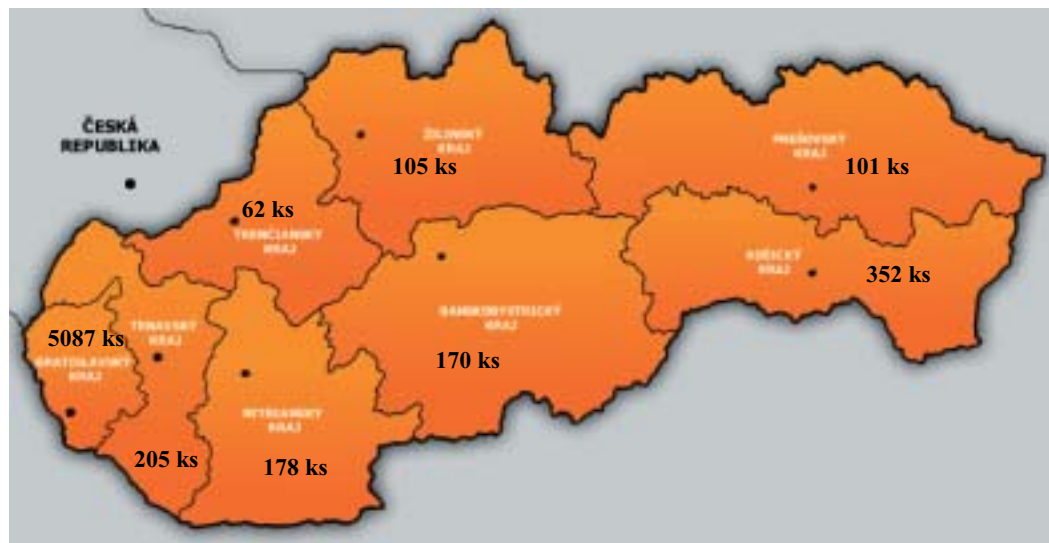

Zdroj: NBS.

¹ Trestný zákon v § 270 Falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov hovorí v ods. 1: „Kto sebe alebo inému zadováži falšované, pozmenené alebo neoprávnené vyrobené peniaze alebo cenné papiere alebo kto také peniaze alebo cenné papiere prechováva, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.“ Ďalej sa v ods. 2 tohto paragrafu uvádza: „Kto falšuje, pozmení alebo neoprávnené vyrobí peniaze alebo cenné papiere alebo kto falšuje, pozmení alebo neoprávnené vyrobí peniaze alebo cenné papiere v úmysle dať ich ako pravé alebo ako peniaze alebo cenné papiere vyššej hodnoty, alebo kto falšované, pozmenené alebo neoprávnené vyrobené peniaze alebo cenné papiere dá ako pravé, potrestá sa odňatím slobody na sedem rokov až desať rokov.“

Prehľad zadržaných falzifikátov podľa krajov

Zdroj: NBS.

do obehu. Najvýznamnejšou policajnou akciou, čo sa týka počtu zadržaných falzifikátov, bol prípad z konca roka, pri ktorom bolo zadržaných 3 744 kusov falzifikátov 100-eurových a 1 001 kusov falzifikátov 500-eurových bankoviek. Banky a pobočky zahraničných bánk poslali do NBS 742 kusov falzifikátov, 297 kusov falzifikátov poslali spracovatelia bankoviek a mincí a 7 kusov právnické osoby.

Policajný prípad z konca roka ovplyvnil štruktúru zadržaných falzifikátov do takej miery, že v hodnotenom období bol zaznamenaný výrazný nárast falzifikátov vyšších nominálnych hodnôt, t. j. 100 € a 500 €, ktoré spolu tvorili viac ako 80 % z celkového počtu zadržaných falzifikátov. Táto skutočnosť ovplyvnila aj ukazovateľ priemernej nominálnej hodnoty zadržaných falzifikátov.

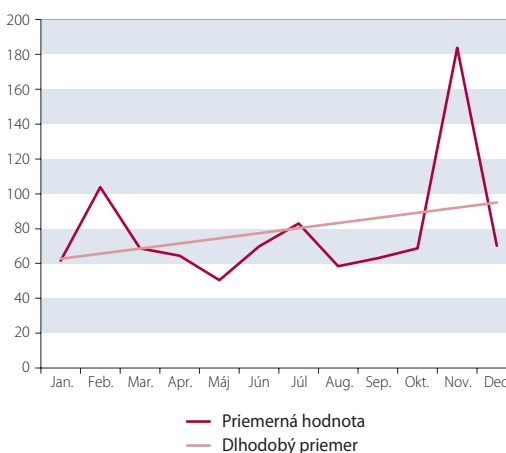
Falzifikáty eurových bankoviek zadržané v peňažnom obehu

V hotovostnom peňažnom obehu bolo zadržaných 1 362 falzifikátov, čo v porovnaní s rokom 2010 predstavuje mierny nárast. Prevažnú časť predstavovali falzifikáty nominálnej hodnoty 50 € (482 ks), ktoré spolu s falzifikátmi bankoviek 20 € (420 ks) a 100 € (305 ks) tvorili takmer 90 % z celkového počtu zadržaných falzifikátov. Okrem falzifikátov bolo zadržaných 36 kusov pozmenených pravých bankoviek, ktoré boli zostavené z rôznych bankoviek tej istej nominálnej hodnoty, a jeden falzifikát zložený z pravej a falošnej 50-eurovej bankovky.

Falzifikáty eurových mincí

Počet falzifikátov eurových mincí zadržaných na území SR stúpol z 1 409 kusov v roku 2010 na 1 628 v roku 2011, čo predstavuje nárast o 15,5 %. Predpokladáme, že trend nárastu počtu zadržaných falošných mincí, ktorý vychádza z prílevu veľkého množstva falzifikátov mincí z okolitých krajín, ako aj postupného zvyšovania kvality strojov

Graf 2 Priemerná nominálna hodnota zadržaných falzifikátov v roku 2011

Zdroj: NBS.

na spracovanie eurových mincí, bude pokračovať aj v nasledujúcich rokoch. Národná banka Slovenska zadržala 889 kusov falzifikátov mincí, čo predstavuje viac ako polovicu z celkového množstva všetkých falzifikátov mincí zadržaných na území SR. Banky a pobočky zahraničných obchodných bánk zadržali 568 kusov a spracovatelia hotovosti zvyšných 171 kusov.

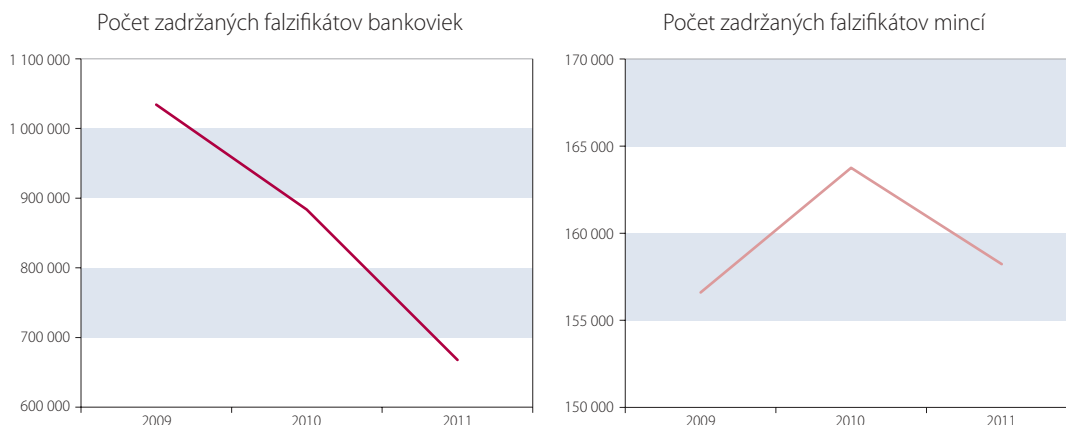
Tab. 2 Štruktúra zadržaných falzifikátov eurových mincí (v ks) v roku 2011

	50 centov	1 €	2 €	Spolu
Počet kusov	348	239	1 041	1 628
%	21,4	14,7	63,9	100

Zdroj: NBS.

Graf 3 Celkový počet zadržaných falzifikátov eurových bankoviek a mincí za posledné tri roky v EÚ

Zdroj: NBS.

Falzifikáty eurových platidiel zadržané v SR a v eurozóne

V eurozóne bolo v roku 2011 zadržaných spolu 825 926 falzifikátov eurových platidiel, čo predstavuje pokles oproti minulému roku o 21 %. Z celkového počtu zadržaných falzifikátov bolo 667 710 bankoviek (81 %) a 158 216 mincí (19 %). Najviac falzifikátov bolo zadržaných v troch väčších západoeurópskych štátoch (spolu 65,7%). Slovensko sa so 7 888 zadržanými falzifikátmi podieľalo na celkovom počte zadržaných falzifikátov jedným percentom. V roku 2011 bolo 88 % falzifikátov zadržaných priamo v obehu. Mesačne bolo v eurozóne zadržaných v priemere viac ako 55 000 falzifikátov bankoviek a viac ako 13 000 falzifikátov mincí.

Euro sa po svojom zavedení v roku 2002 stalo globálnou menou s vplyvom a dosahom aj za hranicami eurozóny, a preto je aj počet celkovo zadržaných falzifikátov v porovnaní s ostatnými svetovými menami vysoký. V roku 2011 bolo viac ako 22 tisíc kusov falzifikátov eurových platidiel zadržaných mimo územia eurozóny.

V roku 2011 pripadalo na jeden milión bankoviek v obehu na území SR 57,9 kusov falzifikátov, pričom v celej eurozóne to bolo 45 kusov falzifikátov bankoviek. Počet zadržaných falzifikátov na jeden milión mincí v obehu v rámci SR (3,9 kusa) je tiež vyšší ako v celej eurozóne (1,6 kusa). Možnosť, že sa fyzické osoby alebo právnické osoby stretnú v rámci obehu s falzifikátom bankovkou alebo mincou je však veľmi nízka.

Z vyššie uvedených čísel vyplýva, že na Slovensku pripadá jeden falzifikát bankovky na približne 17 240 pravých bankoviek. Ak by sme každý deň prijali v hotovostnom peňažnom obehu tri bankovky – čo je veľmi nepravdepodobné – potrebovali by sme až 5 747 dní, teda skoro 15,75 roka na to, aby sa nám do rúk dostal falzifikát. V prípade mincí, ak by sme napríklad prijímali denne 5 kusov mincí, by táto doba presiahla priemerný vek človeka. Aj keď je možnosť stretnúť sa v hotovostnom peňažnom obehu s falzifikátom veľmi nízka, mali by sme venovať dostatočnú pozornosť bankovkám a minciam, ktoré dostávame do rúk.

Tab. 3 Celkový počet zadržaných falzifikátov (v kusoch)

Lokalita	Počet zadržaných falzifikátov	
	bankoviek	mincí
Eurozóna	645 923	157 610
Ostatné štáty EÚ	18 640	97
Štáty mimo EÚ	3 147	509
SPOLU	667 710	158 216

Zdroj: CMS.

V rámci eurozóny tvoria tri stredné nominálne hodnoty (20 €, 50 €, 100 €) spolu 93,2% podiel na všetkých zadržaných falzifikátoch eurových bankoviek. Najvyšší podiel (45,1 %) patrí nominálu 20 €. Vývoj v SR výrazne ovplyvnil prípad z konca roka, keď polícia zadržala 4 745 falzifikátov eurových bankoviek ešte pred ich uvedením do peňažného obehu, pričom väčšinu z nich tvorili falzifikáty bankoviek nominálnych hodnôt 100 € a 500 €. Podiel týchto dvoch nominálnych hodnôt na všetkých zadržaných falzifikátoch eurových bankoviek predstavoval takmer 83 %. Najviac zadržaných falzifikátov bankoviek v SR malo nominálnu hodnotu 100 € (65,5 %).

ECB sleduje aj štatistické údaje počtu falzifikátov na 1000 obyvateľov daného štátu. Tieto hodnoty sú možno zaujímavé, ale poskytujú úplne iný pohľad na skutočnosť: v tejto štatistike má najvyšší podiel počtu zadržaných falzifikátov eurových bankoviek na tisíc obyvateľov (tak ako aj v predošlých rokoch) Malta (3,7), hoci v absolútnom počte falzifikátov je na poslednom mieste v rámci EÚ. Najnižší podiel bol zaznamenaný v Estónsku (0,2). Slovensko sa s počtom 1,2 kusa falzifikátu na 1 000 obyvateľov radí tesne pod priemer zaznamenaný v roku 2011.

FALZIFIKÁTY SLOVENSKÝCH KORÚN

V NBS bolo zadržaných spolu 15 kusov falzifikátov slovenských bankoviek v celkovej hodnote 12 300 Sk (v protihodnote 408 €). Boli to falzifikáty nominálnych hodnôt 50, 100, 200, 500, 1000

Tab. 4 Počet zadržaných falzifikátov na milión eurových bankoviek a mincí v obehu

	Eurové bankovky	Eurové mince
Eurozóna		
Peňažný obeh (v tis. ks)	14 442 844	95 559 567
Počet zadržaných falzifikátov (v ks)	645 923	157 610
Slovenská republika		
Peňažný obeh (v tis. ks)	108 058	419 865
Počet zadržaných falzifikátov (v ks)	6 260	1 628
HMÚ – Počet falzifikátov na 1 milión bankoviek a mincí v obehu	45	1,6
SVK – Počet falzifikátov na 1 milión bankoviek a mincí v obehu	57,96	3,9

Zdroj: CMS, CIS2.

a 5000Sk, vyrobené na farebnom reprografickom zariadení pracujúcom na báze atramentovej tlače (13 kusov) a laserovej reprodukcie (2 kusy).

FALZIFIKÁTY CUDZÍCH MIEN

V roku 2011 bolo zadržaných 38 falzifikátov USD rôznych nominálnych hodnôt (od 30 predkladateľov), ktorých celková protihodnota predstavovala 2 797,74 €, o 24% menej ako v roku 2010. Najväčší výskyt falzifikátov bol zaznamenaný v Bratislavskom kraji, kde v 14 prípadoch bolo zadržaných 18 falzifikátov. Banky a pobočky zahraničných bánk zadržali 25 falzifikátov USD a polícia 13 falzifikátov (všetky boli zadržané v obehu).

Čo sa týka falzifikátov ostatných cudzích mien, celkovo bolo zadržaných 26 kusov, ktorých protihodnota by bola 584 €. Najväčší podiel tvorili falzifikáty GBP v počte 21 kusov. Výskyt ostatných mien bol sporadický: CZK štyri kusy a HUF jeden kus. Všetky falzifikáty boli podľa ich kvality zhotovenia zaradené do nižších stupňov, 7 falzifikátov bolo vyhotovených ofsetom, 18 digitálnou tlačou. Jeden falzifikát bol vytlačený striekanou tlačou a nemal napodobnené žiadne ochranné prvky.

POŠKODENÉ PLATIDLÁ

Poškodené eurové bankovky

V roku 2011 NBS dostala na overenie a výmenu 22 052 eurových bankoviek v celkovej nominálnej hodnote 1 161 310,00 €. Vyplatená náhrada za ne predstavovala sumu 1 156 782,50 €, teda 99,6% nominálnej hodnoty. V porovnaní s rokom 2010 vyplatila NBS dvojnásobne vyššie náhrady za poškodené eurové bankovky.

Z celkového počtu prijatých bankoviek bolo 84 % bankoviek poškodených bezpečnostnou farbou. Zvyšných 16 % tvorili poškodené alebo necelé bankovky poslané na výmenu zväčša fyzickými osobami, pričom najčastejšie mali tieto bankovky poškodenú UV ochranu.

V roku 2011 banky a pobočky zahraničných bánk poslali na overenie a výmenu v 51 prípadoch 18 601 eurových bankoviek poškodených bezpečnostnou farbou. Celková nominálna hodnota týchto bankoviek predstavovala sumu

667 450,00 €. Poplatky za výmenu bankoviek poškodených bezpečnostnou farbou boli účtované v 25 prípadoch v celkovej sume 1 257,50 €, takže konečná vyplatená náhrada predstavovala sumu 666 192,50 €, o 164 651 € viac ako v roku 2010.

Výmena necelých eurových bankoviek sa riadi čl. 3 ods. 1 rozhodnutia ECB/2003/4 z 20. marca 2003 o nominálnych hodnotách, špecifikáciách, reprodukcii, výmene a sťahovaní eurobankoviek z obehu. Na základe tohto rozhodnutia sa náhrada v plnej výške nominálnej hodnoty poskytuje len v prípade, ak žiadateľ predloží viac ako 50% eurovej bankovky. Ak predloží menšiu časť, musí dôveryhodne dokázať, že chýbajúce časti boli zničené. Fyzické a právnické osoby predložili spolu 3 386 poškodených alebo necelých bankoviek, za ktoré bola poskytnutá náhrada vo výške 490 590,00 €. V roku 2011 boli v 65 prípadoch bankovky v celkovej nominálnej hodnote 3 270 € odobraté bez poskytnutia náhrady, čo predstavuje 0,3 % podiel na celkovom množstve predložených poškodených bankoviek.

Poškodené eurové mince

V roku 2011 bolo so žiadosťou o poskytnutie náhrady predložených 718 kusov poškodených mincí. Celková nominálna hodnota predkladaných poškodených mincí bola 793,90 € a bola za ne vyplatená náhrada v celkovej výške 736,50 €.

V jednom prípade sa uskutočnila výmena mincí poškodených bezpečnostnou farbou peňažnému ústavu, keď k poškodeniu došlo pri neopatrnej manipulácii so zariadením na ochranu hotovosti proti krádeži. Počet takto poškodených mincí bol 141 kusov a celková nominálna hodnota predstavovala sumu 69,20 €. V roku 2011 boli odobraté poškodené mince bez poskytnutia náhrady v počte 47 kusov a v celkovej nominálnej hodnote 57,40 €. Za predložené poškodené platidlá, vzhľadom na povahu poškodenia, nebolo možné poskytnúť náhradu v zmysle vyhlášky NBS č. 607/2008 Z. z.

Poškodené slovenské platidlá

V roku 2011 predložilo 30 žiadateľov poškodené bankovky so žiadosťou o vykonanie expertízy a vymeranie náhrady. Celková nominálna hodnota

Tab. 5 Počet štátov rozdelených podľa kontinentov, od ktorých NBS eviduje prijaté vzory

Kontinent	Prijaté vzory			
	Bankovky		Mince	
	Počet štátov	Počet kusov vzorov	Počet štátov	Počet kusov vzorov
Európa	44	967	27	974
Afrika	28	297	9	92
Amerika	29	448	12	160
Austrália a Oceánia	6	72	3	19
Ázia	38	868	17	267
Spolu	145	2 652	68	1 512

Zdroj: NBS.

ta predkladaných poškodených bankoviek bola 21 170 Sk (702,72 €) a náhrada bola vyplatená vo výške 17 100 Sk (567,62 €), t. j. 80 % nominálnej hodnoty.

SPOLUPRÁCA SO ZAHRANIČNÝMI EMISNÝMI BANKAMI

Dôležitou súčasťou pri overovaní pravosti platidiel sú aj informácie o nových vzoroch platidiel či použitých ochranných prvkoch. NBS eviduje k 31. decembru 2011 vzory bankoviek a mincí od 145 emisných bánk: spolu 2 652 vzorov bankoviek a 1 512 vzorov mincí. Oproti roku 2010 pribudlo 24 vzorov bankoviek a 55 vzorov mincí.

SPOLUPRÁCA S BANKAMI, Pobočkami ZAHRANIČNÝCH BĀNK A S ORGĀNI ČINNÝMI V TRESTNOM KONANÍ

Zamestnanci oddelenia prípravy a analýzy platidiel Národnej banky Slovenska vyškolili v roku 2011 zamestnancov jedného retailového reťazca, v odvodoch ktorého bol zaznamenaný zvýšený výskyt zadržaných falzifikátov. Po vyškolení sa počet zadržaných falzifikátov radikálne znížil. Poskytli tiež odborné školenia pre Obchodnú akadémiu so zameraním na bankovníctvo, pre stredné odborné školy ekonomické a gymnáziá, pre seniorov klubu dôchodcov a mnohých ďalších účastníkov, ktorí požiadali NBS o uskutočnenie odborného školenia o overovaní pravosti eurových platidiel. Falšovanie a pozmeňovanie platidiel je veľmi závažná trestná činnosť, preto je dôležitá a nevyhnutná spolupráca a výmena informácií so zahraničnými emisnými bankami, Európskou centrálnou bankou, orgánmi činnými v trestnom konaní, súdmi, Europolom a Interpolom, aby objasnenosť prípadov falšovania a pozmeňovania platidiel mala zvyšujúcu tendenciu.

NIEKOĽKO INFORMÁCIÍ O OVEROVANÍ PRAVOSTI PEŇAZÍ

Ak vychádzame z predpokladu, že každý z nás zodpovedá za pravosť bankoviek a mincí vo svojej peňaženke, je samozrejmé, že by každý z nás mal mať aspoň základné informácie o ochranných prvkoch bankoviek a mincí a mal by vedieť

overiť pravosť platidiel. V prípade pochybností má každý z nás právo odmietnuť v hotovostnom platobnom styku prijať akúkoľvek podozrivú bankovku alebo mincu a tak sa vyhnúť prípadnému prijatiu falzifikátu bankovky a mince. V prípade pochybností o pravosti bankoviek a mincí, ktoré vlastníme, sa môžeme obrátiť na ktorúkoľvek banku. Pri základnom overovaní neopotrebovujeme žiadne špeciálne zariadenia. Stačí, ak si bankovky overíme hmatom, pohľadom a naklonením. Najzákladnejším ochranným prvkom je nominálna hodnota bankovky.² Preto by sme mali poznať 7 nominálnych hodnôt eurových bankoviek a 8 nominálnych hodnôt eurových mincí. Medzi ochranné prvky patrí aj základná alebo prevládajúca farba každej bankovky, jej rozmer a architektonický štýl hlavného motívu – mostu a okien. Ďalším ochranným prvkom je vlastný bankovkový papier, ktorý je vyrobený z bavlny. Väčšina falzifikátov je vyrobená na bežnom kancelárskom (drevitom) papieri. Pri pohľade proti svetlu môžeme na bankovke skontrolovať vodoznak, ochranný prúžok a súťažovú značku. Bruškami prstov môžeme na lícnej strane eurových bankoviek nahmatať vystupujúci reliéf písmen tvoriacich skratku ECB v rôznych jazykoch vytlačených hĺbkotlačou. Pri sklápaní eurových bankoviek vo výške očí môžeme na lícnej strane overiť pravosť holografického prúžku (5, 10, 20 €) alebo holografického medailónu (50, 100, 200, 500 €) a na rubovej strane prítomnosť striebristého pruhu (bankovky 5, 10, 20 €) alebo hodnotového čísla vytlačeného opticky premenlivou farbou (bankovky 50, 100, 200, 500 €). Aj pri minciach je dobré poznať nominálnu hodnotu, tvar mincí alebo vyhotovenie ich hrán. Okrem týchto niekoľkých ochranných prvkov existujú mnohé ďalšie, pri overovaní niektorých z nich však už potrebujeme rôzne technické pomôcky, ako je lupa či mikroskop, UV lampa alebo magnet na zisťovanie magnetizmu mincí. Ďalšie podrobnosti o eurových bankovkách a eurových minciach, o ochranných prvkoch a ďalšie zaujímavosti sa dajú získať na internetovej stránke NBS alebo ECB: www.nbs.sk a www.ecb.int, prípadne v rôznych informačných materiáloch, ktoré vydala NBS alebo ECB.

² V EÚ sa falšovateľom podarilo „dať do obehu“ falzifikáty eurových bankoviek v neexistujúcich nominálnych hodnotách, napr. „0“, „300“ alebo „2000“.

Použitá literatúra:

1. Správa o falzifikátoch zadržaných na území Slovenskej republiky za rok 2011.
2. Informačné materiály NBS a ECB.
3. www.nbs.sk
4. www.ecb.int

Falšovanie mincí na konci stredoveku (s dôrazom na Spiš a Gemer)

Marián Soják
Archeologický ústav SAV

Od nepamäti si ľudia zhromažďovali majetok, aby vynikli od masy nižšie spoločensky postavených skupín obyvateľov. Táto snaha sa najzreteľnejšie prejavila zavedením nových ekvivalentov hodnôt – mincí. Na území dnešného Slovenska sa tak udialo v mladšej dobe železnej – laténskej, a to prostredníctvom Keltov, ktorí vyrábali v rozličných častiach nášho územia viaceré typy mincí. Tie sa tu výraznejšie uplatnili v nasledujúcej dobe rímskej, keď prinášali rímski vojaci a obchodníci značné množstvá mincí. Tie z drahých kovov, prevažne striebra, predstavovali nielen sústredenie drahého kovu a jeho hodnoty, ale aj zrýchlenú koncentráciu majetkov. Preto nečudo, že sa po začatí produkcie skutočných mincí upriamila snaha falzifikátorov práve na tieto výrobky. Od najstarších čias sa zmienená nelegálna činnosť vykonávala jediným spôsobom – napodobnením hodnoty mincí zhotovením imitácií originálnych námetov, avšak znížením (či dokonca náhradou) obsahu drahého kovu. Badateľne možno činnosť peňazokazcov sledovať na sklonku stredoveku na území Spiša a Gemera v prostredí jaskýň, menej očividne v ostatných slovenských regiónoch. Je to náhoda, alebo ide o prejav stavu bádania v jednotlivých oblastiach Slovenska?

Predovšetkým od začiatku 12. storočia sa akost' arpádovských mincí znižovala. S devalváciou uhorskej meny sa objavili prvé stopy po jej skutočnom falšovaní. Uvoľnenie politických pomerov v štáte (hádky a boje o trón, vojny a pod.) vždy vytváralo dobré podhubie umožňujúce falšovanie mincí. V stredoveku sa pomerne bežne falšovali písomné dokumenty, pečate, ba i relikvie. Z písomných prameňov vyplýva, že túto činnosť vykonávali majstri „znalí remesla“, alebo „podvodníci vyššieho štýlu – hochštapleri“. Po ich odhalení sa už v stredoveku, ktorý sa niekedy označuje ako obdobie falšovania, vymeriavali najprísnejšie tresty straty majetku, ale aj života. Okrem upálenia išlo o liatie žeravého cínu do hrdla, utopenie, uvarenie vo vriacom oleji, prinajmenšom vypichnutie očí, sťatie niektorej z končatín atď. Najstarší a zároveň jediný doklad o falšovaní stredovekých mincí na Slovensku je z roku 1246 a viaže sa k vlastníctvu Filakovského hradu a jeho panstva. Kráľ Belo IV. vtedy obvinenému Fulkovi pre urážku kráľovského majestátu a výrobu falošných peňazí skonfiškovoal hrad spolu s majetkami v Gemeri a Novohrade a daroval ich Móricovi, hlavnému kráľovskému sotníkovi.

Uhorsko na konci 13. a začiatku 14. storočia bolo krajinou politického chaosu, nestability a nastupujúcej feudálnej anarchie. Prejavilo sa to hlavne na hospodárskom úpadku krajiny, kde v tom čase držali moc vo svojich rukách mocní oligarchovia. Na rozmach činnosti falšovateľov mincí v tomto období upozorňujú zákonné ustanovenia kráľa Ondreja III. z roku 1298, v ktorých bol za falšovanie mincí zakotvený trest straty majetku. Priame materiálne doklady falšovania mincí z tohto obdobia pochádzajú napríklad z Pustého hradu nad

Zvolenom, kde sa pri archeologickom výskume našlo značné množstvo falošných mincí z prelomu 13. a 14. storočia. Závažná zmena hospodárskych pomerov nastala po roku 1321. Uvoľnenie politických zápasov a následná koncentrácia panovníkovej moci umožnila uskutočniť všeobecné zlepšenie meny a politickej správy. Karol Róbert z Anjou realizoval v rokoch 1325 až 1338 banské a mincové reformy, zaviedla sa nová kvalitná bi-metalová menová sústava založená na zlatom floréne, striebornom groši, denári a poldenári, vytvorili sa nové správne obvody (mincové komory na čele s komorskými grófmí), vylúčili sa cudzie (rakúske a české) mince z obeživa uhorského štátu. Nakoľko nové mince boli neporovnateľne kvalitnejšie ako denáre posledných Arpádovcov, zamedzilo sa na určitý čas ich falšovaniu. Netrvalo to však dlho. Falšovanie a znehodnocovanie mincí sa najviac prejavilo v dobe panovania Žigmunda Luxemburského (1387 – 1437), predovšetkým v dôsledku husitskej revolúcie (1424 – 1435). O pomeroch na začiatku vlády Žigmunda vypovedá dekrét z roku 1417, v ktorom nariaďuje čo najprísnejšie postupovať proti všetkým falšovateľom a razičom falošných mincí, tiež orezávačom peňazí, ktorí mali byť upálení. Denáre Žigmunda z rokov 1390 až 1427 a najmä parvy (poldenáre) z rokov 1387 až 1427 sa nezriedka vyrábali ako nekvalitné mince, čiastočne zmenšené, alebo orezané. Parvy v slovenských nálezoch majú často malý priemer (9 – 8 mm) a sú omnoho ľahšie ako predpísané vzorové exempláre. Preto nečudo, že ich ľudia nazývali haliere, pankharty, fillere, oboly. K nim sa viaže dokument z roku 1427, v ktorom Žigmund a jeho manželka Barbora nariadili, aby sa do 25. 7. siahli všetky nekvalitné parvy z obehu

Obr. 1 Spišská Teplica – jaskyňa Suchá diera. Ukážka nálezov mincí Mateja Korvína z peňazokazeckej dielne preskúmanej v roku 2000. Foto: M. Soják

a boli zničené. Po 27. 7. sa s vlastníkmi takýchto mincí malo jednať ako s ostatnými zločincami falšujúcimi štátnu menu. Najhoršia situácia tak nastala v priebehu prvej a druhej polovice 15. storočia, charakterizovaná vojnovými udalosťami (husitské výpravy, boje Jána Jiskru a bratříkov, expanzia Osmanskej ríše a expanzívna politika Mateja Korvína voči Českému kráľovstvu a Rakúsku). V Sučanoch pri Martine sa na miestnom hrade vyrábali niekedy v 70. až 80. rokoch 15. storočia falošné poľské denáre. Najviac dokladov o falšovaní v rokoch 1447 až 1474 (asi 1500 ks predmetov) priniesol výskum pri farskom kostole v obci Liptovská Sielnica – Liptovská Mara. Tu, v areáli stredovekého hrádka na vrchu Havránok, našli tiež poklad 20 mincí. Zo severo- a východoslovenských hradov pochádzajú desiatky falošných uhorských mincí. Ide o napodobeniny kvartingov (štvrtidenárov) a denárov Žigmunda, Albrechta, Vladislava I., Ladislava V., Mateja Korvína. Popri minciach sa objavili pozostatky mincovej činnosti – obdlžnikové, okrúhle plechy – kotúčky a nepodarky mincí. Početné nálezy sú z hradov Brekov, Hanigovce, Kamenica, Lietava, Lipovce, Plaveč, Turňa, Zbojnický hrad pri Ruskej Novej Vsi (bohužiaľ, najčastejšie z nelegálnej činnosti detektoristov). Časovo spadajú do obdobia konca bratrickej vlády na Liptove, Spiši, Šariši, do 60. až 70. rokov 15. storočia. Z predmetných razieb museli mať jednotlivci či posádky hradov výrazný zisk. Toto rentabilné „remeslo“ sa uskutočňovalo na miestach so zaručeným maximálnym utajením. Doterajšie archeologické zis-

tenia ukazujú hlavne na vyššie spomenuté hrady a iné zvyšky feudálnych sídiel, avšak najnovšie nálezy za posledných približne 10 rokov zo Spiša a Gemera poukazujú na intenzívne využívanie podzemných priestorov – jaskýň.

Na prvú falzifikátorskú dielňu v areáli jaskyne sa prišlo v roku 1954 v Chvalovskej jaskyni pri obci Chvalová na Gemeri, kde sa imitovali denáre Mateja Korvína. Na ďalšiu neoficiálnu „mincovňu“ sme si museli počkať celých 43 rokov. V rokoch 1997 a 2000 sa prišlo k výskumu jaskyne Suchá diera pri Spišskej Teplici, kde sa systematicky preskúmal celý priestor amatérskymi výkopmi poškodzovanej peňazokazeckej dielne. Odtedy sa naša pozornosť sústredila na vyhľadávanie stôp osídlenia a záchranu nálezov z poškodzovaných jaskynných sídlisk prevažne na Spiši. Práve v tejto oblasti sa akoby roztrhlo vreco s peňazokazeckými dielňami. Ojedinelé doklady tejto činnosti sa vzápätí objavili v Kláštornej jaskyni pri Letanovciach, výrazné pamiatky tohto charakteru v Jaskyni pri Zlatej diere v rovnakom katastri, následne pri Poráči – v jaskyniach Šarkanova diera a Chyža, neskôr v Slovinkách – Matejovej diere a najnovšie (2010, 2011) v Okne pri Betlanovciach.

V Letanovciach – Jaskyni pri Zlatej diere sa v priebehu rokov 2004 a 2005 našiel súbor napodobenín denárov komtúra Rádu nemeckých rytierov Mikuláša Redwita, parvy Žigmunda Luxemburského, množstvo okrúhlych kotúčkov, štvorcových polotovarov na mince a cizelií (v tvare pásov, trojuholníkových odstrižkov), ďalej zlo-

Obr. 2 Letanovce – Jaskyňa pri Zlatej diere. Peňazokazec pracujúci na kamennom „stole“ pod jaskynným portálom. Olejomalba P. Wavreka. Foto: M. Soják

Obr. 3 Letanovce – Jaskyňa pri Zlatej diere. Ukážka falošných denárov M. Redwitza a parvov Žigmunda Luxemburského. Foto: M. Soják

mok hlinenej nádoby, kovovej ozdoby a viaceré fragmenty železných predmetov. Súdobou bola dielňa v jaskyni Matejova diera pri Slovinkách. Falošné parvy Žigmunda Luxemburského svedčia o fungovaní činnosti falzifikátorov v rokoch 1387 až 1427, a možno trochu neskôr. Podobne ako v prípade predchádzajúcej jaskyne, aj v tejto sa objavil jediný originál parvu, ktorý mohol poslúžiť ako surovina na slabé postriebrenie povrchu kotúčikov. Malý priemer poldenárov je v protiklade s predpísanými vzorovými exemplármi. Jeden z falošných parvov sa našiel aj v prvej z doložených peňazokazeckých dielní na Spiši – v jaskyni Suchá diera pri Spišskej Teplici, kde sa vyskytol v dielni z trochu mladšieho obdobia (pozri nižšie). V rovnakom období vyvíjala činnosť skupina falšovateľov v oboch susediacich jaskyniach pri Poráči

– v Šarkanovej diere a Chyži. V prvej sa výskumami v rokoch 2005 a 2007 našiel jediný exemplár medeného kotúčika, avšak v druhej sa získali nielen polotovary (kotúčiky) so sprievodnou keramikou, ale aj falošné parvy Žigmunda Luxemburského a slabó čitateľná strieborná sviatostka (?).

Situácia vo falšovaní mincí sa ešte výraznejšie zhoršila po roku 1437, keď nastal mocenský boj o získanie vlády nad Uhorskom (striedanie vládcov z rodu Habsburgovcov, Jagelovcov, domácich pretendentov – Ján Jiskra, Ján Huňady). Vyvolalo to sústavnú politickú krízu, čoho prejavom je výskyt nekvalitných mincí v slovenských nálezoch, zhotovených z billonu (s väčšou prímесou medi v striebre), resp. iba z medi. Do roku 1467 obiehala na Slovensku pestrá zmes nekvalitných drobných mincí. Na činnosť falšovateľov v letanovskej

Obr. 4 Betlanovce – jaskyňa Okno. Kresba originálu kvartingu Žigmunda Luxemburského z rokov 1430 – 1437. Kresba: M. Soják

Obr. 5 Slovinky – Matejova diera. Súbor nálezov z peňazokazeckej dielne, skúmanej v rokoch 2008 – 2011. Foto: M. Soják

Obr. 6 Letanovce – Kláštorňá jaskyňa. Priestranná sála peňazokazeckej dielne. Foto: F. Mihál

Obr. 7 Nálezy z aktuálne skúmanej jaskyne v Drienčanskom krase. 1 – falošný denár Mateja Korvína; 2 – železné razidlo pred konzerváciou. Foto: M. Soják

Kláštornej jaskyni upozorňujú dva medené plechy – odstrižky s negatívmi okrúhlych kotúčikov mincí, podľa zachovaných negatívov najskôr veľkosti denárov. V Spišskej Teplici – v jaskyni Suchá diera sa v roku 2000 zachránili početné nálezy patriace do okruhu falzifikátorskej činnosti. Svedectvom je preskúmané ohnisko, črepy z nádob, železné zlomky, olovené zliatky (na „postriebrovanie“ povrchu mincí), medené polotovary a odstrižky rozličných foriem, kotúčiky, štyri originálne denáre Mateja Korvína (1458 – 1490) z rokov 1458 až 1460, 1462 a 1467, a predovšetkým nedokonalo vyhotovené medené falzifikáty mincí. Na rozdiel od všetkých ostatných jaskynných nálezísk sa v tejto jaskyni produkovali okrúhle kotúčiky jednoduchým strihaním štvorcových polotovarov, nie ich vysekávaním pribojníkom. Možno predpokladať, že v Suchej diere falšovali mince skupiny bratříkov, ktorí koncom 50. a v 60. rokoch 15. storočia vyčíňali aj na Spiši. Razili si vlastné falošné mince s nízkym podielom striebra alebo dokonca so slabou vrstvičkou olova či cínu, aby získali finančné prostriedky na vedenie vojny proti spišským mestám, kráľovskej armáde a miestnym feudálom.

Svedectvom dielne v Betlanovciach – jaskyni Okno sú najmä početné medené plechy s negatívmi falošných mincí, z ktorých väčšie exempláre odhadzovali falšovatelia k stene jaskyne blízko vchodu, ale predovšetkým kotúčiky mincí a samotné falošné exempláre medených mincí, koncentrujúcich sa v okolí doloženého ohniska so zlozkami keramiky. Ich analýza ukázala, že sa tu napodobňovali kvartingy Žigmunda Luxemburského. Na averze je zreteľný zvyšok dvojitého kríža, po stranách má byť skratka mincovej značky (na medených falzifikátoch nečitateľná). Na reverze vidno kráľovskú korunu. Činnosť falzifikátorov tak možno vymedziť v rokoch 1430 až 1437. Odhadzované nepotrebné masívnejšie kusy plechov naznačujú, že jej peňazokazci museli mať nadostač.

Už prv zistené doklady peňazokazeckej činnosti v Chvalovskej jaskyni pri Rimavskej Sobote, ako aj mnohé ďalšie ojedinelé nálezy z iných východoslovenských jaskýň upozorňujú na potrebu systematického interdisciplinárneho výskumu speleoarcheologických lokalít na Slovensku. Prehľad peňazokazeckej činnosti v spišských jaskyniach bol potrebný z hľadiska uvedomenia si dôležitého postavenia Spiša v bádanií uvedenej problematiky. Početnosť peňazokazeckých dielní zo Spiša neindikuje vykonávanie tejto činnosti intenzívnejšie v tejto oblasti, ale je nepochybne svedectvom zosilneného bádateľského záujmu o speleoarcheológiu v užšie vymedzenom regióne. Svedectvom sú najnovšie doklady peňazokazeckej činnosti zo zámerne nemenovanej jaskyne (nedokončený výskum) v Drienčanskom krase na Gemeri. Popri polotovaroch mincí (kotúčikov), rozličných medených plieškov a falzifikátov mincí Žigmunda Luxemburského (kvarting a parvy), Albrechta (1437 – 1439, medený denár) i Mateja Korvína (1458 – 1490, postriebrené medené denáre) sa tu po prvýkrát na území Slovenska našlo (dlhým používaním i koróziou značne poškodené) železné razidlo na neznámy typ mincí, podľa veľkosti raziacej plochy nepochybne v nominálnej hodnote denárov (dve razidlá na falošné mince z múzea na hrade Krásna Hôrka z 15. a 16. storočia nemajú dochované nálezové okolnosti). Nálezy zo Spiša a Gemera, ako aj z niektorých ďalších východoslovenských lokalít naznačujú, že jaskynným náleziskám je potrebné venovať z pohľadu speleoarcheológie komplexnejšiu pozornosť. Na rozdiel od falšovania mincí v prostredí hradov (vykonávaného pod „patronátom“ silných feudálov) využívali peňazokazci pravdepodobne z nižších sociálnych vrstiev na svoju činnosť dômyselne skryté jaskyne. Podobné tendencie vznikali pochopiteľne aj neskôr, počas obdobia renesancie a baroka (keď sa falšovalo z dôvodov nelegálneho získania financií) a v 19. storočí (falšovalo sa kvôli zdrojom príjmov a z vlasteneckých pohnútok).

Literatúra:

1. Bárta, J. 1955: Chvalovská jaskyňa a pilinské jaskynné pohrebiská v Juhoslovenskom krase. Slovenská archeológia 3, s. 110 – 121.
2. Hlinka, J. – Kolníková, E. – Kraszková, L. – Novák, J. 1978: Nálezy mincí na Slovensku III. Bratislava.
3. Hunka, J. 2003: Falšovanie mincí na Slovensku počas 11. až 17. storočia. Ľudia, peniaze, banky. Zborník príspevkov z konferencie. Bratislava, s. 131 – 142.
4. Hunka, J. – Soják, M. 2008: Zaujímavé námety na minciach typu Redwitz v kontexte nových objavov. Numizmatika 22, s. 27 – 31.
5. Slivka, M. 1992: Falšovanie mincí na slovenských hradoch. Slovenská numizmatika 12, s. 53 – 66.
6. Soják, M. 2007: Osídlenie spišských jaskýň od praveku po novovek. Nitra.
7. Soják, M. 2010: Výpoveď archeologických prameňov v obci a jej okolí. In: Chalupický, I. (zost.): Dejiny Betlanoviec. Levoča, s. 17 – 40.
8. Soják, M. – Hunka, J. 2001: Prekvapujúci objav z Kláštornej jaskyne. Spravodaj slovenskej speleologickej spoločnosti 4, s. 25 – 27.
9. Soják, M. – Hunka, J. 2003: Paleolitické sídlisko a neskorostredoveké peňazokazecká dielňa v jaskyni Suchá diera v Spišskej Teplici. Slovenská archeológia 51 – 2, s. 341 – 365.

Pridaná hodnota vzdelania a vzdelávania

Peter Szovics

Inštitút bankového vzdelávania NBS, n. o.

Empirické výsledky potvrdzujú historicky známy fakt, že mzdy rastú v závislosti od vzdelania. Pri analýze sa vychádzalo zo štvrťročného výkazu štatistického zisťovania o cene práce ISCP (MPSVR SR) 1-04. Článok sa zameriava na hodnotenie miezd v sektore finančnej a poisťovacej činnosti. Výsledky prezentujú vývoj priemernej hrubej mesačnej mzdy v období rokov 2007 až 2011 podľa vzdelania, veku, pohlavia, veľkostnej kategórie spoločností a pracovných pozícií.

Mzda sa odvíja od vzdelania, skúseností, mentálnych a fyzických schopností jednotlivca a jeho potenciálu produktivity. Na Slovensku je viacero zdrojov, ktoré poskytujú údaje o mzdovom vývoji v rôznom členení. Na účely tohto článku sme použili údaje Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré vykonáva štatistické zisťovanie s cieľom posúdiť stav a vývoj hospodárstva Slovenskej republiky. V článku celková hrubá mzda za príslušné obdobie zahŕňa všetky pravidelné platby súvisiace s posudzovaným obdobím a skutočne odpracovanými hodinami – základnú mzdu, náhrady mzdy, prémie a odmeny vyplácané pravidelne v každom výplatnom období.

AKÁ BOLA PRIEMERNÁ HRUBÁ MZDA VO FINANČNEJ A POISŤOVACEJ ČINNOSTI V POROVNANÍ S OSTATNÝMI SEKTORMI?

Priemerná hrubá mzda vo všetkých odvetviach národného hospodárstva podľa štatistického zisťovania MPSSVR SR dosiahla v roku 2011 výšku 845 €. Podľa Štatistického úradu nominálna mzda

vo rovnakom období bola 786 €. Odlíšnosť hodnôt je spôsobená rozdielnou metodikou výpočtu. Finančný a poisťovací sektor (K) vykazoval priemernú hrubú mzdu vo výške 1 556 € v roku 2011 (graf 1), čo od roku 2008 predstavuje druhé miesto po komunikačnom a informačnom sektore. Pred vypuknutím finančnej krízy boli najvyššie priemerné mzdy vo finančnom sektore. Na treťom mieste sa umiestnili zamestnanci pracujúci v oblasti dodávky elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu.

MÝTUS ALEBO REALITA: ČÍM VYŠŠIE VZDELANIE, TÝM VYŠŠÍ PLAT?

Graf 2 potvrdzuje, že čím je vyššie formálne vzdelanie, tým je priemerná mzda zamestnanca vyššia. Napríklad rozdiel medzi strednou školou bez maturity a s úplným stredoškolským vzdelaním bol 334 € v roku 2011. Prvý stupeň vysokoškolského vzdelania prináša navyše 53 € oproti predchádzajúcemu stupňu vzdelania. Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa výrazne posúva plat zamestnanca vyššie o 804 € oproti prvému stupňu. Najväčší mzdový nárast za päťročné sledované obdobie je u vysokoškolákov druhého stupňa (190 €). Najvyšší pokles miezd zaznamenávame u zamestnancov vyučených s maturitou (173 €).

JE POČET ZAMESTNANCOV RELEVANTNÝ PRI STANOVOVANÍ MZDY?

V minulom roku boli najvyššie priemerné mzdy v spoločnostiach s veľkosťou 10 až 19 zamestnancov. Patria sem malé pobočky nadnárodných skupín z oblasti pôžičiek, poistenia a lízingu. Živnostníci a malé spoločnosti do deväť zamestnancov zarábajú najmenej. Z historického hľadiska na čele mzdového rebríčka boli v roku 2007 a 2008 spoločnosti zamestnávajúce 50 až 99 zamestnancov. Pravdepodobnou príčinou zmeny bolo odštiepenie kvalifikovanej pracovnej sily z bánk a poisťovní do podsektora sprostredkovateľských finančných služieb.

STRATIFIKÁCIA PODĽA VEKU A POHLAVIA – MZDOVÁ PRIEPASŤ?

Je všeobecne známe, že na konci produktívneho veku produktivita klesá. V analyzovanom súbore

Graf 1 Vývoj priemernej hrubej mesačnej mzdy v eurách na Slovensku podľa sektorov SK NACE¹ v rokoch 2007 až 2011

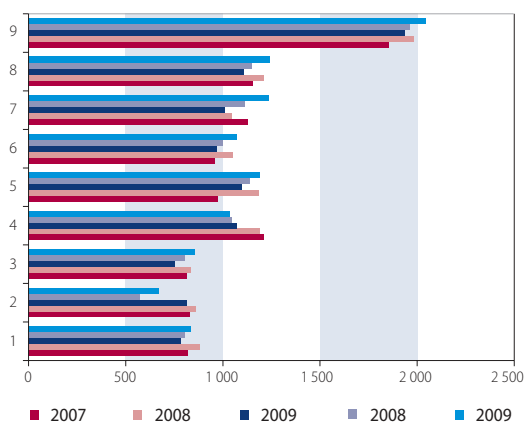

Zdroj: Štatistické zisťovanie o cene práce ISCP (MPSVR SR) 1-04, výpočty Trexima Bratislava.

¹ Klasifikácia ekonomických činností SK NACE: A Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov, B Ťažba a dobývanie, C Priemyselná výroba, D Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu, E Dodávka vody; odvod odpad. vód, odstraňovanie odpadov, F Stavebníctvo, G Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel, H Doprava a skladovanie, I Ubytovacie a stravovacie služby, J Informácie a komunikácia, K Finančné a poisťovacie činnosti, L Činnosti v oblasti nehnuteľností, M Odborné, vedecké a technické činnosti, N Administratívne a podporné služby, O Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie, P Vzdelávanie, Q Zdravotníctvo a sociálna pomoc, R Umenie, zábava a rekreácia, S Ostatné činnosti.

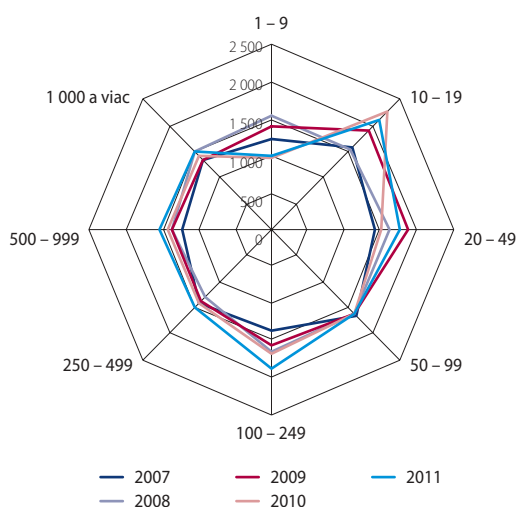

Graf 2 Vývoj hrubej mzdy v eurách podľa stupňov vzdelania² v sektore finančných a poisťovacích činností

Zdroj: Štatistické zisťovanie o cene práce ISCP (MPSVR SR) 1-04, výpočty Trexima Bratislava.

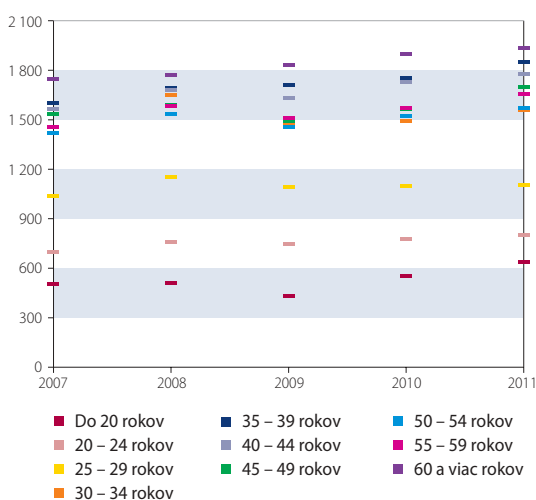
Graf 3 Vývoj hrubej mzdy v eurách podľa počtu zamestnancov v spoločnostiach v sektore finančných a poisťovacích činností v rokoch 2007 až 2011

Zdroj: Štatistické zisťovanie o cene práce ISCP (MPSVR SR) 1-04, výpočty Trexima Bratislava.

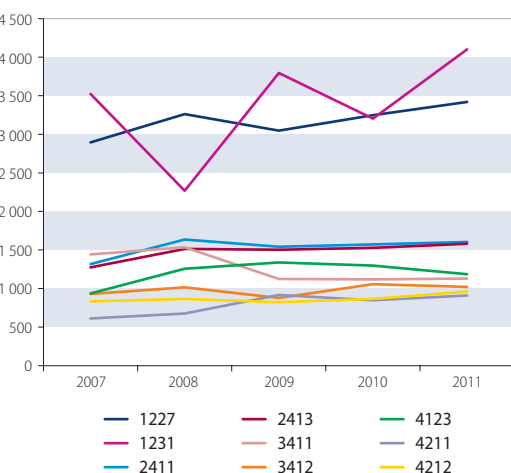
sa po 50. roku, paradoxne, mzdy zvyšujú. Najlepšie zarába veková kategória nad 60 rokov. Je to spôsobené tým, že vrcholové orgány spoločností sú obsadené „sriebornou generáciou“. Markantný rozdiel je v mzdách žien a mužov v analyzovanom súbore. V roku 2011 muži zarobili priemerne 2 207 € a ženy 1 296 €. Rozdiel predstavuje 42 percent a je spôsobený tým, že ženy zastávajú nižšie pracovné pozície a ich počet je v sektore finančných a poisťovacích činností dvojnásobne väčší ako v ostatných odvetviach. Samotné pohlavie nemusí samo o sebe vykazovať také veľké rozdiely, pretože sa neporovnávajú rovnaké pracovné pozície.

Graf 4 Vývoj hrubej mzdy v eurách podľa vekových skupín v sektore finančných a poisťovacích činností

Zdroj: Štatistické zisťovanie o cene práce ISCP (MPSVR SR) 1-04, výpočty Trexima Bratislava.

Graf 5 Vývoj hrubej mzdy v eurách podľa vybraných pracovných pozícií³ v sektore finančných a poisťovacích činností

Zdroj: Štatistické zisťovanie o cene práce ISCP (MPSVR SR) 1-04, výpočty Trexima Bratislava.

KTORÉ PROFESIE ZARÁBAJÚ NAJLEPŠIE?

Najlepšie sa darí vedúcim zamestnancom – ekonomickým riaditeľom, obchodným riaditeľom, vedúcim prevádzky výpočtového strediska, vedúcim zamestnancom ústredia, vedúcim prevádzky v peňažníctve a poisťovníctve. Najnižšie mzdy majú úradníci pri priehradkách v banke.

Pridaná hodnota vzdelania a vzdelávania sa neodráža len v mzde, ale súvisí s ňou množstvo výhod pre jednotlivca, podnik a spoločnosť. Kontinuálne vzdelávanie zvyšuje produktivitu, zlepšuje motiváciu zamestnancov, znižuje potrebu dohľadu nad zamestnancami, znižuje ich fluktuáciu, zlepšuje spokojnosť s vykonávanou prácou. Je to investícia do budúcnosti a nie náklad.

2 Stupne vzdelania: 1 základné, 2 vyučenie, 3 stredné (bez maturity), 4 vyučenie s maturitou, 5 úplné stredné všeobecné, 6 úplné stredné odborné, 7 vyššie odborné, 8 vysokoškolské, 1. stupeň, 9 vysokoškolské, 2. stupeň.
3 Pracovné pozície podľa klasifikácie zamestnaní KZAM: 1227 vedúci zamestnanci v organizáciách poskytujúcich obchodné služby (banky, poisťovne a pod.), 1231 vedúci zamestnanci finančných a hospodárskych útvarov, 2411 odborní zamestnanci v účtovníctve, financiách, rozpočtovníctve a daňovej sfére, 2413 odborní zamestnanci v bankovníctve a peňažníctve, 3411 sprostredkovatelia finančných transakcií, obchodníci s cennými papiermi, devízami, 3412 poisťovací agenti, 4123 finanční, daňoví úradníci a úradníci v príbuzných odboroch, 4211 pokladníci (v bankách, poisťovniach, na pošte a podobne), 4212 úradníci pri priehradkách a v zmenárňach.

Použité zdroje:

1. Agregované mzdové údaje zo štatistického zisťovania o cene práce ISCP (MPSVR SR) 1-04, výpočty Trexima Bratislava.
2. Štatistický úrad SR. Databáza Slovat.

Súťaž Generácia € má za sebou úspešný prvý ročník

Národné kolo vyhral tím z Gymnázia Jura Hronca v Bratislave

Ľubomíra Schlosserová
Národná banka Slovenska

Stredoškolská súťaž Eurosystému s názvom Generácia € je súťaž o menovej politike, ktorej vyhlasovateľom v krajinách eurozóny je Európska centrálna banka. Na národnej úrovni túto súťaž organizujú národné centrálné banky jednotlivých krajín eurozóny. Do súťaže sa môžu zapojiť študenti stredných škôl vo veku od 16 do 19 rokov. Kompletne informácie o súťaži sú publikované na oficiálnej stránke súťaže www.generationeuro.eu/www.generaciaeuro.sk vo všetkých národných jazykoch.

Generácia € sa dostala do povedomia stredných škôl na Slovensku dvoma spôsobmi. Národná banka Slovenska požiadala Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, aby túto medzinárodnú súťaž vyhlásilo a zverejnilo jej organizačný poriadok na svojej internetovej stránke. Okrem toho NBS priamo oslovila riaditeľov všetkých gymnázií a stredných škôl so zameraním na ekonomické odbory a pozvala ich na jednodňové školenie. Na školení, ktoré sa konalo 21. septembra 2011, sa zúčastnilo 70 učiteľov z celého Slovenska. Prednášali im experti z NBS: generálna riaditeľka odboru menovej politiky Renáta Konečná, riaditeľ odboru výskumu Martin Šuster a expert analytik medzinárodnej ekonomiky Rastislav Čársky. Prednášajúci sa spolu s vedúcou tlačového a edičného oddele-

nia NBS Janou Kováčovou stali aj členmi odbornej poroty pre budúce kolá súťaže. Cieľom školenia bolo poskytnúť učiteľom informácie potrebné na podporu študentov v jednotlivých kolách súťaže, a to najmä pri vypracovaní eseje k rozhodnutiu o stanovení výšky základnej úrokovej sadzby Eurosystému.

Prvý ročník súťaže v školskom roku 2011/2012 sa konal v Nemecku, Španielsku, Taliansku, Portugalsku, Holandsku, Rakúsku, Írsku, Fínsku, Slovinsku, Belgicku a na Slovensku. V prvom kole na otázky kvízu odpovedalo viac ako 1 800 študentov eurozóny. Z nich bolo do druhého kola pozvaných 528 študentov. Šancu na vytvorenie tímu využilo 208 študentov poslaním eseje odborným porotám v jednotlivých centrálnych bankách.

Vítaný tím z Gymnázia Jura Hronca v Bratislave.

Odborná porota v zložení (zľava): Martin Šuster, Rastislav Čársky, Viliam Ostrožlík, Renáta Konečná a Jana Kováčová.

Súťaž sa oficiálne začala 1. októbra 2011. Od tohto dátumu sa mohli študenti zaregistrovať do prvého kvízového kola prostredníctvom oficiálnych internetových stránok súťaže. On-line kvíz, v ktorom študenti odpovedali na otázky týkajúce sa inštitúcií Eurosystemu, úlohy peňazí, cenovej stability či menovej politiky, obsahoval 30 otázok v troch úrovniach náročnosti. Kvízové kolo na Slovensku absolvovalo 447 študentov z 50 gymnázií a stredných škôl. V rámci eurozóny tak Slovensko dosiahlo druhý najvyšší počet absolvovaných kvízov po Španielsku. Najviac študentov sa zapojilo z Obchodnej akadémie v Michalovciach. Úspešnosť prvého kola bola mimoriadne vysoká – 111 študentov získalo 100-percentné skóre a ďalších 71 študentov získalo skóre 97 %.

Študenti s dosiahnutým skóre 100% a 97% boli pozvaní do 2. kola, aby si vytvorili tím piatich študentov a jedného učiteľa. Z jednej školy to mohli byť tri tímy. Úlohou tímov v 2. kole bolo zhodnotiť súčasnú hospodársku situáciu v eurozóne a inflačné prognózy. Na základe svojho zhodnotenia potom spoločne stanovili výšku základnej úrokovej sadzby ECB k 8. marcu 2012, keď o úrokových sadzbách rozhodovala aj Rada guvernérov ECB. Svoje rozhodnutie spolu s relevantnými ekonomickými argumentmi zdôvodnili v eseji, ktorú prostredníctvom internetovej stránky súťaže zaslali odbornej porote NBS. V stanovenom termíne do konca februára 2012 eseje zaslalo 26 tímov. Odborná porota hodnotila presnosť a zdôvodnenie rozhodnutia a znalosť a presnosť používania odbornej terminológie. Hodnotenie tímov prebiehalo anonymne.

Odborná porota po vyhodnotení druhého kola poskytla autorom esejí spätnú väzbu a odporučila budúcim účastníkom, aby dodržovali tieto teoretické východiská:

- Európska centrálna banka (ECB) je zodpovedná za cenovú stabilitu eurozóny (nie Európskej únie) ako celku. Preto ak zvažujeme otázky menovej politiky, zameriavame sa na eurozónu ako celok a nie na jednotlivé krajiny.

- ECB je zodpovedná za eurozónu tvoriacu jeden hospodársky celok. Treba sa vyhýbať porovnávaniu s inými centrálnymi bankami, lebo tie sú zodpovedné za iné hospodárske oblasti s inými podmienkami a determinantami.
- ECB je zodpovedná za cenovú stabilitu eurozóny. Ostatné ekonomické politiky ako rozpočtová či štrukturálna politika sú oblasti zodpovednosti národných vlád (podľa možnosti v koordinácii na úrovni eurozóny a EÚ). ECB spravidla nenavrhuje, ako by mali iné inštitúcie vykonávať svoju zodpovednosť, ani nekomentuje vhodnosť spomínaných politik – s výnimkou tých prípadov, ak tieto priamo ovplyvňujú cenovú stabilitu alebo finančnú stabilitu.
- Eseje môžu obsahovať primeraný rozsah štatistických údajov, avšak väčší dôraz ako na ich popis je potrebné klásť na prepojenie – ekonomickú väzbu týchto údajov na cieľ menovej politiky a ich význam pre rozhodovanie Rady guvernérov.
- Je potrebné jasne oddeliť ekonomickú a menovú analýzu a nevynechať krížovú analýzu týchto dvoch hlavných pilierov menovej politiky.
- Cieľom 2. kola nie je inak formulovať úvodné stanovisko Rady guvernérov ECB (hoci tieto stanoviská sú veľmi dobrým zdrojom informácií). Odborná porota oceňuje kreatívne myslenie v limitoch reálneho času danej úlohy.
- V neposlednom rade je potrebné pri rozhodovaní zohľadniť strednodobú perspektívu rozhodnutí o menovej politike.

Do tretieho kola bolo pozvaných päť najlepších tímov. Finále pozostávalo z prezentácie rozhodnutia o úrokových sadzbách a zdôvodnenia tohto rozhodnutia pred odbornou porotou v priestoroch NBS. Študenti obhajovali svoje rozhodnutie z druhého kola. Aktívne sa zapájal každý člen tímu. Porota hodnotila argumentáciu, koncept, dodržanie časového limitu prezentácie, úroveň a kvalitu prezentácie a komunikačné schopnosti všetkých členov tímu.

Účastníci tretieho kola súťaže v rokovacej miestnosti Bankovej rady NBS.

Víťazom celoštátneho kola sa stal tím z Gymnázia Jura Hronca v Bratislave v zložení Lukáš Chalupka, Jakub Kondek, Martin Opatovský, Michal Števo a Marco Bodnár, pod vedením profesorky Blanky Kolníkovej. Na druhom až piatom mieste sa umiestnili tímy z Gymnázia v Považskej Bystrici, Gymnázia Viliama Paulinyho-Tótha v Martine, Obchodnej akadémie v Leviciach a z Obchodnej akadémie v Martine.

Všetky tímy si prevzali diplomy a hodnotné ceny z rúk viceguvernéra NBS Viliama Ostrožlíka. Víťazný

tím na pozvanie ECB navštívi Frankfurt nad Mohanom, kde sídli centrálna banka eurozóny, a absolvuje tam pestrý program vrátane návštevy zábavného Europa parku. Prezident ECB Mario Draghi národným víťazom odovzdá cenu „Eurovíťaz“.

NBS plánuje zorganizovať v školskom roku 2012/2013 ďalší ročník súťaže Generácia €. Preto budeme veľmi radi, ak študenti a ich učitelia prejavia minimálne rovnaký záujem o túto súťaž ako v tomto, pre organizátorov veľmi úspešnom a vydatenom prvom ročníku.

POVEDALI PO FINÁLE

Porota

Priebeh prvého kola súťaže ukázal, že naši študenti sú naozaj „generáciou euro“. Aj napriek tomu, že ide o stredoškolskú mládež, ktorej záujmy sú veľmi široké, dokázali obsiahnuť tak rozsiahlu a náročnú problematiku, akou je ekonomická a menová analýza. Študenti zvládli naštudovať nielen odbornú problematiku, ale aj vzájomné súvislosti jednotlivých makroekonomických veličín a ich vzťah k inflácii a následne „rozhodnúť“ o úrokových sadzbách. Toto, aj keď fiktívne rozhodovanie si vyžiadalo značné časové a intelektuálne úsilie. Študenti ukázali svoje schopnosti aj v oblasti štylizácie pri písaní eseje, ako aj v oblasti praktickej prezentácie, kde sa prejavila ich kreativita i počítačové zručnosti. Myslím, že takéto súťaže a podobné aktivity prispievajú k zvyšovaniu povedomia, nielen čo sa týka pochopenia súvislostí a dôsledkov rozhodovania ECB, ale aj celkového záujmu o to, čo sa deje v širšom okolí. Aj za ostatných členov poroty môžem povedať, že ako centrálnych bankárov nás to teší. (Renáta Konečná, predsedníčka poroty)

Študenti

Určite by som odporučil našim mladším spolužiakom účasť na tejto súťaži, prinajmenšom len kvôli získaniu prehľadu v aktuálnom ekonomickom dianí, čo je aj pre našu školu ako obchodnú

akadémiu dôležité. (Lukáš Daniš z Obchodnej akadémie v Lučenci)

Účasť v súťaži mi priniesla najmä nové vedomosti, skúsenosti, všeobecný prehľad a krásne zážitky. Bola to výborná skúsenosť, lebo nie je ľahké vystupovať pred cudzími ľuďmi a taktiež nie je ľahké prekonať trému, ale jednoznačne to stálo za to! Naša škola nás veľmi podporovala, a to ani nehovoriac o našom perfektnom profesorovi ekonomiky, ktorý nám dal do povedomia túto súťaž a pomáhal nám zvládnuť prípravu. (Ivona Mužilová z Gymnázia V. P.-Tótha v Martine)

Učitelia

Zo súťaže mám iba pozitívne postrehy. Súťaž bola výborne zorganizovaná a zabezpečená, žiaci aj učitelia mali neustále spätnú väzbu. Vyzdvihujem elitnú odbornosť, rozloženie súťaže do celého školského roka a v neposlednom rade aj veľmi hodnotné ceny. (Pavol Stach z Gymnázia Viliama Paulinyho-Tótha v Martine)
Našich žiakov veľmi zaujali kvízy a radi ich robili. Bola tu okamžitá spätná väzba, čo bolo veľmi dobré. Aj keď nevedeli odpovedať, správnu odpoveď si mohli nájsť na internete. To ich veľmi motivovalo hrať. Pritom si rozširovali svoje vedomosti o EÚ, eurozóna a ECB. Ich iniciatívu si vysoko vážim, pretože v dnešnej dobe je ťažké nájsť študentov, ktorí urobia aj niečo navyše. (Beáta Kulková z Hotelovej akadémie v Prešove)

Európska centrálna banka podporila v rámci svojej charitatívnej iniciatívy aj slovenský projekt Nadácie HELP Načúvaj srdcom

Európska centrálna banka ohlásila koncom roka 2009 vznik charitatívnej iniciatívy s cieľom podpory charitatívnych organizácií eurozóny, ktoré pôsobia v sociálnej a humanitárnej sfére. Charitatívna iniciatíva sa v roku 2011 zamerala na oblasť „Social, Educational and Cultural Integration within Europe“ – Sociálna, vzdelávacia a kultúrna integrácia v rámci Európy. V tomto kontexte ECB požiadala národné centrálné banky o zaslanie vhodných projektov.

Predsedička správnej rady Nadácie HELP Eva Vachálková prevzala z rúk guvernéra NBS Jozefa Makúcha list, ktorý informuje o finančnom dare v rámci charitatívnej iniciatívy ECB.

Národná banka Slovenska v auguste 2011 predložila projekt Nadácie HELP Načúvaj srdcom. Po ukončení etapy hodnotenia splnenia požadovaných kritérií bolo na pôde ECB rozhodnuté, že vyčlenené finančné prostriedky v celkovej výške 110 500 eur budú rovnakým dielom rozdelené medzi 17 projektov vybraných národnými centrálnymi bankami. Financie pochádzajú z remunerácií, honorárov a iných príspevkov členov Výkonnej rady ECB, manažmentu a zamestnancov ECB. Finančné prostriedky vo výške 1/17 z celkovej sumy, t. j. 6 500 eur, boli v apríli prostredníctvom NBS zaslané Nadácii HELP na podporu projektu Načúvaj srdcom.

Nadácia HELP organizuje a podporuje aktivity, ktoré prispievajú k humánnemu rozvoju spoločnosti, vytvára vhodné podmienky na vzdelávanie, kultúrny rozvoj, uspokojovanie záujmov a potrieb sociálne znevýhodnených a zdravotne postihnutých občanov a podporuje socializáciu zdravotne postihnutých občanov a ich integráciu do spoločnosti. Vďaka skúsenostiam získaným od roku 1994 je aj sprostredkovateľom pomoci pre jednotlivcov a iné dobrovoľné organizácie.

Projekt Načúvaj srdcom je určený na podporu osobnostného rozvoja detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (väčší počet detí v rodine, postihnuté dieťa v rodine alebo strata jedného z rodičov). Od vzniku projektu v roku 2001 nadácia podporila sumou 57 235 eur 607 rodín z celého Slovenska.

Už v máji 2012 Nadácia HELP rozdelila a zaslala finančný dar, získaný v rámci charitatívnej iniciatívy ECB, jedenástim rodinám, ktoré potrebovali pomoc a vychovávajú spolu 68 detí. Medzi nimi aj rodine s ôsmimi deťmi, ktorá v marci tohto roka stratila otca a dar im umožnil zaplatiť školné za vysokoškoláka a ďalšie výdavky pre mladších súrodencov. Vďaka projektu Načúvaj srdcom nadácia pomáha takýmto rodinám už 11 rokov.

Finančná podpora deťom umožňuje uhradiť výdavky na školné, školské potreby, cestovné náklady do školy mimo bydliska alebo na rôzne záujmové aktivity mimo povinného vyučovania, ktoré deťom pomáhajú rozvíjať ich talenty a zmysluplne využívať voľný čas. Pod odborným vedením sa deti venujú najčastejšie hudbe, spevu, športu alebo cudzím jazykom.

Súčasťou projektu je aj každoročný benefičný koncert s medzinárodnou účasťou študentov operného spevu, ktorých vedie prof. Eva Blahová, ako aj mikulášske stretnutie mnohohodetných rodín s účasťou asi 300 detí, na ktorom môžu deti predviesť svoje talenty.

14. mája 2012 guvernér NBS Jozef Makúch prijal predstaviteľky Nadácie HELP pani Evu Vachálkovú a pani Martu Čarnogurskú, ktoré v mene rodín zúčastnených v projekte Načúvaj srdcom poďakovali za poskytnutý finančný dar a vyjadrili presvedčenie, že tento dar ECB bude veľkým povzbudením pre mnohohodetné rodiny a odmenou za obetavú lásku a starostlivosť rodičov.

Mgr. Adriána Páchniková

Predstaviteľky Nadácie HELP pani Eva Vachálková a pani Marta Čarnogurská.

Foto: Igor Plávka

BANKING SECTOR DEVELOPMENT IN 2011

Marek Ličák, Národná banka Slovenska

Developments in the banking sector during 2011 were shaped by two different six-monthly periods. Many positive trends from the end of 2010 continued also in the first half of 2011, whereas in the second half of 2011, banks reported certain adverse tendencies. A key factor contributing to developments in the second half of the year was the external development and in particular the euro area sovereign debt crisis. This situation impacted banks directly, through their bond portfolios, and indirectly, as a result of weakened confidence in the real economy. The growth rate of bank loans to households and firms slowed and bank profitability exhibited certain negative trends. However, in terms of stability of the sector, it is important that the capital and liquidity positions of the banking sector remained strong. (p. 2)

SLOVAK ECONOMY IN 2011: MACRO VIEW OF DEVELOPMENTS IN THE REAL SECTOR

Ing. Ján Haluška, PhD., INFOSTAT – Institute of Informatics and Statistics, Bratislava

After the economic recession hitting Slovakia in 2009, its macroeconomic performance has improved again. Nevertheless, the pre-crisis performance of 2008 was regained only in 2011, that is after three years. The article reveals that this situation resulted from the development and structure of aggregate demand. On the backdrop of the aggregate demand analysis, developments in the real sector of the Slovak economy in 2011 are also analysed and interpreted, i.e. GDP, inflation, wages and labour market. (p. 7)

COSTS AND BENEFITS OF SLOVAKIA ENTERING THE MONETARY UNION: A QUANTITATIVE EVALUATION

Juraj Zeman, Národná banka Slovenska

Entering monetary union brings both benefits and costs. The loss of an independent monetary policy, including the loss of exchange rate policy, constrains the ability to stabilize the domestic economy in the event of asymmetric shocks. This leads to more volatile business cycles and hence lower utility of risk-averse agents in the economy. On the other hand, the common currency reduces transaction costs, thus increasing trade and growth. The objective of this article is to quantitatively evaluate these costs and benefits, using an estimated two-country DSGE model for Slovakia and the euro area. (p. 11)

ACCESS TO FINANCING AS A KEY BARRIER TO SMEs DEVELOPMENT, PART 2 FINANCE GAP IMPACT ON SMEs GROWTH AND DEVELOPMENT

Ing. Katarína Belanová, PhD., Faculty of National Economy, University of Economics, Bratislava

Small and medium-sized enterprises (SMEs) are believed to be key to economic growth, innovations and job creation and flexibility. Access to funds needed for their continued development is thus crucial. The collapse of market for potential money providers and SMEs led to the so-called finance gap for SMEs. As a result, currently available financial services only partially cover SMEs' financial needs. Where entrepreneurs have no access to necessary funds through a formal financial system, they may not start their business at all or quit it, which means a potential loss for the economy as a whole. There is also a threat that they may disregard the formal system and be active

in the shadow economy circumventing tax-payments and various regulations. Their contribution to the economic growth and job creation would then not be complex. The article analyses the roots of this finance gap for SMEs, describes differences among countries and discusses possible ways of the gap measurement. The article is the second of three articles dealing with the problems of SME financing. (p. 13)

A FEW COMMENTS ON MONEY COUNTERFEITING

Ing. Dušan Rojek, RNDr. Gabriel Schlosser, Cash Management Department, Národná banka Slovenska

The presented article is divided into two parts. The first one describes the situation on counterfeit money seized before it was put into circulation and that withdrawn from circulation in the Slovak Republic. It also provides information on the counterfeit euro currency and other currencies (namely the USD) seized in Slovakia. The second part of the article mentions the applicable provisions of the Slovak Penal Code which cover money counterfeiting, and describes the basic security features of euro banknotes and the ways of banknote verification. (p. 17)

COIN COUNTERFEITING AT THE END OF MEDIEVAL TIMES (PARTICULARLY IN SPIŠ AND GEMER REGIONS OF SLOVAKIA)

Marián Soják, Archaeological Institute, Slovak Academy of Sciences

Since ancient times, coins have been forged by imitating their value or themes, and always by also reducing their precious-metal content. Counterfeiting in Slovakia was most obvious at the end of medieval times, particularly during the Hussite wars and the Brethren movement of the 15th century. The counterfeiting activities were hidden in premises of fortified castles and dilapidated feudal residences, or hardly accessible caves. The systematic study, undertaken mainly in the last ten years, confirmed that this illegal activity, severely punished in the medieval period (usually by capital punishment), was conducted in caves in the Slovak counties of Spiš (Scepusium) and Gemer (Gömörinum). In the former county, forgery workshops have been confirmed in the territory of the villages of Betlanovce, Letanovce, Poráč, Slovinky and Spišská Teplica. Currently, an investigation is under way in a workshop in Drienčanský kras, the Gemer county (where another workshop has already been found in Chvalovská jaskyňa cave). Here a damaged iron stamping die and many other objects needed in a forgery workshop were discovered as the first finds of this kind in Slovakia. All these finds from workshops date back to the 15th century. Among them are valuable counterfeit coins of M. Redwitz, the Camber Count of Transylvania and a Count of the Order of the German Knights, (in Letanovce cave) and of King Albrecht (in Drienčanský kras cave), as well as counterfeit parvi and quartings of Sigismund of Luxemburg and denarii of Matthias Corvinus found in all the mentioned caves. (p. 22)

ADDED VALUE OF KNOWLEDGE AND EDUCATION

Peter Szovics, NBS's Institute of Banking Education

The empirical evidence confirms the historically proven fact that wages increase with the level of education. Our analysis is based on the quarterly statistical reporting on costs of work (ISCP form 1-04 of the Slovak Ministry of Labour). The article focuses on the assessment of wages in the financial and insurance sectors. The results show the average gross monthly salary in the period of 2007-2011 broken down by education, age, sex, firm size and job position. (p. 26)

